

KYMISSALA

Archaeology – Education – Sustainability

edited by

Manolis I. Stefanakis

Access Archaeology

About Access Archaeology

Access Archaeology offers a different publishing model for specialist academic material that might traditionally prove commercially unviable, perhaps due to its sheer extent or volume of colour content, or simply due to its relatively niche field of interest.

All *Access Archaeology* publications are available in open-access e-pdf format and in (on-demand) print format. The open-access model supports dissemination in areas of the world where budgets are more severely limited, and also allows individual academics from all over the world the chance to access the material privately, rather than relying solely on their university or public library. Print copies, nevertheless, remain available to individuals and institutions who need or prefer them.

The material is professionally refereed, but not peer reviewed. Copy-editing takes place prior to submission of the work for publication and is the responsibility of the author. Academics who are able to supply print-ready material are not charged any fee to publish (including making the material available in open-access). In some instances the material is type-set in-house and in these cases a small charge is passed on for layout work.

This model works for us as a publisher because we are able to publish specialist work with relatively little editorial investment. Our core effort goes into promoting the material, both in open-access and print, where *Access Archaeology* books get the same level of attention as our core peer-reviewed imprint by being included in marketing e-alerts, print catalogues, displays at academic conferences and more, supported by professional distribution worldwide.

Open-access allows for greater dissemination of the academic work than traditional print models, even lithographic printing, could ever hope to support. It is common for a new open-access e-pdf to be downloaded several hundred times in its first month since appearing on our website. Print sales of such specialist material would take years to match this figure, if indeed it ever would.

By printing 'on-demand', meanwhile, (or, as is generally the case, maintaining minimum stock quantities as small as two), we are able to ensure orders for print copies can be fulfilled without having to invest in great quantities of stock in advance. The quality of such printing has moved forward radically, even in the last few years, vastly increasing the fidelity of images (highly important in archaeology) and making colour printing more economical.

Access Archaeology is a vehicle that allows us to publish useful research, be it a PhD thesis, a catalogue of archaeological material or data, in a model that does not cost more than the income it generates.

This model may well evolve over time, but its ambition will always remain to publish archaeological material that would prove commercially unviable in traditional publishing models, without passing the expense on to the academic (author or reader).

KYMISSALA

Archaeology – Education – Sustainability

edited by

Manolis I. Stefanakis

Access Archaeology

ARCHAEOPRESS PUBLISHING LTD

Summertown Pavilion

18-24 Middle Way

Summertown

Oxford OX2 7LG

www.archaeopress.com

ISBN 978 1 78491 768 5

ISBN 978 1 78491 769 2 (e-Pdf)

© Archaeopress and the individual authors 2017

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying or otherwise, without the prior written permission of the copyright owners.

CONTENTS

LIST OF FIGURES AND TABLES	iii
LIST OF CONTRIBUTORS	ix
FOREWORD OF THE EDITOR	xi
– 1 – KYMISSALA: TWO CENTURIES OF EXPLORATION AND RESEARCH	1
Manolis I. Stefanakis	
– 2 – KYMISSALEIS: ARCHAEOLOGY AND LANDSCAPE OF AN ANCIENT DEME IN THE RHODIAN COUNTRYSIDE	9
Manolis I. Stefanakis	
– 3 – Η ΝΕΚΡΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΑΣ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΤΑΦΩΝ ΚΑΙ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΤΩΝ ΕΠΙΤΑΦΙΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ.....	35
Βασιλική Πατσιαδά	
– 4 – THE INSCRIPTIONS OF THE ANCIENT RHODIAN DEME OF KYMISSALEIS	61
Anastasia Drelioni-Herakleidou and Nikos Litinas	
– 5 – Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΚΡΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΑΣ	75
Χρυσή Μπούρμπου	
– 6 – ΠΡΩΤΟΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΑΣ.....	83
Νεκτάριος Ζάρρας	
– 7 – Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΜΜΕΤΡΙΑΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΕΤΣΟΒΙΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΑΣ	93
Σεβαστή Ταπεινάκη, Ανδρέας Γεωργόπουλος, Γεώργιος Ν. Μακρής και Μανόλης Ι. Στεφανάκης	
– 8 – Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΑΣ	105
Κωνσταντίνος Καλογερόπουλος	
– 9 – THE PHENOMENON OF ILLEGAL EXCAVATIONS AND LOOTING OF CULTURAL RESOURCES FROM THE AREA OF KYMISSALA	111
Eftychia Manousaki	
– 10 – Η ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΑΣ ΩΣ ΜΕΣΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΦΥΠΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ	119
Ευαγγελία Δημητρίου	
– 11 – ΚΥΜΙΣΑΛΑ: ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΝΕΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	133
Ανδρέας Γεωργόπουλος	
– 12 – Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΑΣ	139
Δημήτριος Κολοκυθάς	
– 13 – ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΑΣ.....	149
Θωμάς Βεργωτή	
– 14 – PLANNING FOR THE FUTURE: THE MULTIDIMENSIONAL IMPORTANCE FOR PROMOTING KYMISSALA	161
Manolis, I. Stefanakis	
BIBLIOGRAPHY – ABBREVIATIONS.....	171

LIST OF FIGURES AND TABLES

KYMISSALA: TWO CENTURIES OF EXPLORATION AND RESEARCH

MAP 1.1: Map of ancient Rhodes (after Παπαχριστοδούλου 1989, 75, fig. 3).	6
MAP 1.2: Map of the wider archaeological area of Kymissala (background after Maiuri 1916, 285, fig. 1).....	6
MAP 1.3: Map of the excavational sectors in Kymissala (source: KARP).	7
MAP 1.4: The area of the controlled archaeological zone of Kymissala (source: <i>Official Government Gazette</i> 218/A.A.Π./15-06-2012, p. 2836)	7
MAP 1.5: The area of Marmarounia – Hagios Phokas – Kymissala and the proposed walking path (source: KARP). ..	8

KYMISSALEIS: ARCHAEOLOGY AND LANDSCAPE OF AN ANCIENT DEME IN THE RHODIAN COUNTRYSIDE

MAP 2.1: Geological map of the region north of Akramitis (source: KARP).	20
MAP 2.2: The archaeological sites north of Mount Akramitis.	20
MAP 2.3: Suggested limits for the deme of Kymissaleis (source: KARP).	21
FIGURE 2.1: Aerial view of the west basin of the deme of Kymissaleis from the south (source: KARP).	21
FIGURE 2.2: View of the Kymissala basin from the north (source: KARP).	21
FIGURE 2.3: View of the Vassilikos basin from the north (source: KARP).	22
FIGURE 2.4: View of the bay of Glyphada from the east (source: KARP).	22
FIGURE 2.5A–B: Hagios Phokas (acropolis), fortifications (source: KARP).	22
FIGURE 2.6A–C: Hagios Phokas (acropolis), temple (source: KARP; drawing after Maiuri 1916, 290, fig. 8).	23
FIGURE 2.7: Alonia, retaining wall of the road (source: KARP).	23
FIGURE 2.8: Stelies, retaining wall of the road (source: KARP).	24
FIGURE 2.9: Stelies, modern cistern (source: KARP).	24
FIGURE 2.10A–B: Stelies, settlement (source: KARP).	24
FIGURE 2.11: Stelies, monumental staircase (source: KARP).	24
FIGURE 2.12: Stelies, retaining wall (source: KARP).	25
FIGURE 2.13A–B: Marmarounia, settlement (source: KARP).	25
FIGURE 2.14A–B: Marmarounia–Hagios Phokas saddle, enclosure (source: KARP).	25
FIGURE 2.15: Marmarounia–Hagios Phokas saddle, enclosure, altar (source: KARP).	26
FIGURE 2.16A–B: Marmarounia–Hagios Phokas saddle, sacred space with altar (source: KARP).	26
FIGURE 2.17: Kampanes, settlement (source: KARP).	26
FIGURE 2.18: Kampanes, settlement (source: KARP).	26
FIGURE 2.19: Atoumas south foothill, settlement (source: KARP).	27
FIGURE 2.20: Atoumas hilltop, settlement (source: KARP).	27
FIGURE 2.21A–B: Vassilika, settlement (source: KARP).	27
FIGURE 2.22: Vassilika, perimeter wall (source: KARP).	28
FIGURE 2.23: Napes, settlement (source: KARP).	28
FIGURE 2.24: Napes settlement, altar (source: KARP).	28
FIGURE 2.25 A-C: Napes fortification wall, western part (source: KARP).	29
FIGURE 2.26: Napes fortification wall, monumental entrance/gate (source: KARP).	29
FIGURE 2.27: Napes, construction north of the fortification wall (source: KARP).	30
FIGURE 2.28: Napes fortification wall, eastern part (source: KARP).	30
FIGURE 2.29: Charakas/Amelantrou, settlement (source: KARP).	30

FIGURE 2.30: Charakas/Amelantrou, carved stone basin (source: KARP).	30
FIGURE 2.31: Charakas/Amelantrou, cistern (source: KARP).	30
FIGURE 2.32A–B: Glyphada/Monossyria, settlement (source: KARP).	31
FIGURE 2.33: Kampanes, shaft grave (source: KARP).	31
FIGURE 2.34: Kampanes, parts of grave monument (source: KARP).	31
FIGURE 2.35: Napes, cemetery (source: KARP).	31
FIGURE 2.36: Glyphada/Oglyma, shaft grave (source: KARP).	31
FIGURE 2.37: Merouli/Koutsofti, monumental carved tomb (source: KARP).	32
FIGURE 2.38A–B: Hagios Phokas, quarry (source: KARP).	32
FIGURE 2.39: Napes, quarry (source: KARP).	32
FIGURE 2.40: Stelies, possible location of the ancient fountain construction (source: KARP).	33
FIGURE 2.41A–B: Hagios Phokas, part of the ancient road (source: KARP).	33

Η ΝΕΚΡΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΑΣ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΤΑΦΩΝ ΚΑΙ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΤΩΝ ΕΠΙΤΑΦΙΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

EIKONA 3.1. Θαλαμοειδής τάφος στο νεκροταφείο της Αγίας Αγάθης. Τέλος της ΥΕ ΙΙΙΓ, β' μισό 12ου-αρχές 11ου αι. π.Χ. (Πηγή: Ζερβάκη 2011, εικ. 3).	50
EIKONA 3.2. Κάμιρος, Παπά οι Λούρες. Θαλαμοειδείς τάφοι αρχαϊκών χρόνων (Πηγή: Jacori 1932-33a).	50
EIKONA 3.3. Κιβωτιόσχημος τάφος με αμφικλινή οροφή. Α' μισό 4ου αι. π.Χ. Νεκρόπολη πόλης Ρόδου, οικόπεδο Κυπριάδη (Πηγή: ΕΦΑ Δωδεκανήσου).	50
EIKONA 3.4. Κυμισάλα, τομέας ΙΙΙ, ο θαλαμοειδής τάφος 19/2010 (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	50
EIKONA 3.5. Κυμισάλα, τομέας Ι, ο θαλαμοειδής τάφος 4/2007 (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	51
EIKONA 3.6. Σχέδιο του τάφου 4/2007 (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	51
EIKONA 3.7. Θαλαμοειδής τάφος ελληνιστικών χρόνων στη Σάμο με βάση επιταφίου βωμού επάνω από την είσοδο (Πηγή: Τσάκος 1982, εικ. 10).	51
EIKONA 3.8. Πρωτογενής καύση, Υστερη Γεωμετρική Εποχή. Ιαλυσός (Κρεμαστή), οικόπεδο Λαγού (Πηγή: Γρηγοριάδου, Γιαννικουρή και Μαρκέτου 2001).	51
EIKONA 3.9. Ενεπίγραφες αρχαϊκές στήλες από τη Θήρα (Πηγή: Dragendorff und Hiller von Gaertringen 1903).	52
EIKONA 3.10. Κάμιρος, Μακρύ Λαγγόνι. Ορθογώνια τράπεζα (Πηγή: Jacori 1931).	52
EIKONA 3.11. Κάμιρος, Χαλατόμυλος. Στήλες και τράπεζες σε μορφή οριζόντιας πλάκας (Πηγή: Jacori 1932-33a).	52
EIKONA 3.12. Κυμισάλα, τομέας Ι, βορειοδυτικοί πρόποδες Αγίου Φωκά. Είδος στήλης ή βαιτύλου στο εσωτερικό περιβόλου (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	53
FIGURE 3.13: Κάτοψη, τομή και όψεις του περιβόλου της εικόνας 3.12 (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	53
EIKONA 3.14. Πώρινη στήλη του 4ου αι. π.Χ. από τη νεκρόπολη της πόλης Ρόδου (οικόπεδο Ατσίδη). Αρχαιολογικό Μουσείο Ρόδου, Επιγραφική Συλλογή (Πηγή: ΕΦΑ Δωδεκανήσου).	54
EIKONA 3.15. Κάρπαθος, Βρυκούντα. Θαλαμοειδής λαξευτός τάφος με βαθμίδες επάνω από την είσοδό του για την τοποθέτηση επιταφίων μνημείων (Πηγή: ΕΦΑ Δωδεκανήσου).	54
EIKONA 3.16. Κυμισάλα, τομέας Ι, η θήκη 11/2010. Επάνω από την είσοδό της σώζεται τμήμα επιτάφιας κτιστής κατασκευής (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	54
EIKONA 3.17. Κυμισάλα, τομέας Ι, σειρά επιταφίων βάθρων (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	54
EIKONA 3.18. Κυμισάλα, τομέας Ι, είσοδος τάφου κάτω από τα βάθρα (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	55
EIKONA 3.19. Κυμισάλα, τομέας Ι. Σχέδιο ταφικού περιβόλου (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	55
FIGURE 3.20: Αναλημματικός τοίχος στην πρόσοψη του ταφικού περιβόλου της εικόνας 3.19, πριν την έναρξη της ανασκαφής (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	55
EIKONA 3.21. Ταφικός περίβολος κλασικών χρόνων στον Ραμνούντα Αττικής (Πηγή: Πετράκος 1999, εικ. 239).	56

EIKONA 3.22. Νεκρόπολη πόλης Ρόδου, οικόπεδο Πέρου. Ταφικός περίβολος με κτιστό πόδιο για την τοποθέτηση των επιταφίων μνημείων (Πηγή: ΕΦΑ Δωδεκανήσου).	56
EIKONA 3.23. Νεκρόπολη πόλης Ρόδου, οικόπεδο Σουγγανίδη. Προσόψεις δύο εφαπτόμενων περιβόλων (Πηγή: ΕΦΑ Δωδεκανήσου).	57
EIKONA 3.24. Κυμισάλα, τομέας IV. Αναλημματικός τοίχος στην πρόσοψη δύο η τριών εφαπτόμενων ταφικών περιβόλων (ταφικό μνημείο I) (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	58
FIGURE 3.25: Κυμισάλα, τομέας IV, ταφικό μνημείο I. Το βόρειο άκρο του αναλημματικού τοίχου της εικόνας 3.24 (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	58
EIKONA 3.26. Κυμισάλα, τομέας IV, ταφικό μνημείο I. Τα τμήματα α και β του αναλημματικού τοίχου (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	58
EIKONA 3.27. Κυμισάλα, τομέας IV. Πεσμένο βάθρο με την επιγραφή Καλλίππου και η ορθογώνια βάση του (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	58
EIKONA 3.28. Η άνω πλευρά του βάθρου του Καλλίππου (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	58
EIKONA 3.29. Κυμισάλα, τομέας IV. Ενεπίγραφη βάση (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	58
EIKONA 3.30. Κυμισάλα, τομέας IV. Ταφικό μνημείο II (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	59
EIKONA 3.31. Κυμισάλα, τομέας IV. Ταφικό μνημείο III. Λαξευτή επιτάφια κατασκευή (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	59
EIKONA 3.32. Κυμισάλα, τομέας IV. Αρχιτεκτονικά μέλη πεσμένα εμπρός από το ταφικό μνημείο III (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).	59
EIKONA 3.33. Κυμισάλα, τομέας IV. Βάθρο πεσμένο εμπρός από το ταφικό μνημείο III (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας)	59
EIKONA 3.34. Κυμισάλα, τομέας IV, λαξευτή στήλη (ταφικό μνημείο IV) (Πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισάλας).....	59
EIKONA 3.35. Ταφικοί περίβολοι του Ραμνούντα. Σχεδιαστική αναπαράσταση (Πηγή: Πετράκος 1999, εικ. 238α).	60

THE INSCRIPTIONS OF THE ANCIENT RHODIAN DEME OF KYMISSALEIS

FIGURE 4.1: Sacrificial calendar to the Damateres (After <i>Lindos II</i> , 997, no 671, photo on p. 978).	70
FIGURE 4.2: Inscribed rectangular blocks of grey limestone (inv. no E 7729, 7730, 7731, Archaeological Museum of Rhodes).....	70
FIGURE 4.3: Squeeze of inscription (inv. no E 7729, Archaeological Museum of Rhodes).	70
FIGURE 4.4: Squeeze of inscription (inv. no E 7730, Archaeological Museum of Rhodes).	71
FIGURE 4.5: Squeeze of inscription (inv. no E 7731, Archaeological Museum of Rhodes).	71
FIGURE 4.6: Funerary slab of stone (inv. no E 5442, Archaeological Museum of Rhodes).	71
FIGURE 4.7: Rectangular pedestal of grey local limestone (inv. no E 7732, Archaeological Museum of Rhodes).....	72
FIGURE 4.8: Squeeze of inscription (inv. no E 7732, Archaeological Museum of Rhodes).	72
FIGURE 4.9: Rectangular base of dark grey local limestone (inv. no E 7733, Archaeological Museum of Rhodes)...72	72
FIGURE 4.10: Squeeze of inscription (inv. no E 7733, Archaeological Museum of Rhodes).	73
FIGURE 4.11: Rectangular base of grey local mottled limestone (inv. no E 7461, Archaeological Museum of Rhodes).....	73
FIGURE 4.12: Squeeze of inscription (inv. no E 7461, Archaeological Museum of Rhodes).	73
FIGURE 4.13: Funerary stele carved in the above-ground front face of a tomb (inv. no E 7734, Archaeological Museum of Rhodes).	74
FIGURE 4.14: Squeeze of inscription (inv. no E 7734, Archaeological Museum of Rhodes).	74

Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΚΡΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Συνοπτική περιγραφή του ανθρωπολογικού υλικού	80
EIKONA 5.1. Σκελετός 003α. Τερηδόνα σε γομφίο της κάτω γνάθου.....	81
EIKONA 5.2. Σκελετός 001. Μικρές οπές στην οφθαλμική κόγχη (cribra orbitalia).....	81

ΠΡΩΤΟΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΣΑΛΑΣ

ΕΙΚΟΝΑ 6.1: Τάφος 9/2008 λυχνάρι (πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισσάλας).	89
ΕΙΚΟΝΑ 6.2: Τάφος 4/2007. Λυχνάρι (πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισσάλας).	89
ΕΙΚΟΝΑ 6.3: Τάφος 4/2007. Μαγειρικό σκεύος (πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισσάλας).	89
ΕΙΚΟΝΑ 6.4: Τάφος 10/2009. Πίθος (πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισσάλας).	90
ΕΙΚΟΝΑ 6.5 A-B: Α) θέση Βασιλικά, οικισμός (πηγή: Αρχαιολογική Έρευνα Κυμισσάλας). Β) Σκαρίφημα κτιρίου (πηγή: Στεφανάκης και Πατσιαδά 2009-2011: εικ. 121).....	90
ΕΙΚΟΝΑ 6.6 A-B: Θέση Όγλυμα, κατάλοιπα βασιλικής Αγ. Τρύφωνα (πηγή: Ν. Ζάρρας).....	91
ΕΙΚΟΝΑ 6.7: Γλυφάδα, Εκκλησία Αγίων Γεωργίου και Αντωνίου (πηγή: Ν. Ζάρρας).	91

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΜΜΕΤΡΙΑΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΕΤΣΟΒΙΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΣΑΛΑΣ

ΕΙΚΟΝΑ 7.1. Παραδείγματα αποτελεσμάτων Γεωμετρικής Τεκμηρίωσης Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Ιερά Μονή Δαφνίου –επάνω (Πηγή: Ερευνητικά Προγράμματα Εργαστηρίου Φωτογραμμετρίας) και Βίλλα Κλωναρίδη –κάτω (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ).	98
FIGURE 7.2: Διάγραμμα Αρχαιολογικού Χώρου Κυμισσάλας σε κλίμακα 1:5000 (Πηγή: Έργο ‘Δημιουργία Ψηφιακού Χαρτογραφικού Υπόβαθρου Αρχαιολογικού Χώρου Κυμισσάλας’, Γ.Ν. Μακρής, Αριθμ. Σχεδίου 01-1).	99
FIGURE 7.3. Ορθοφωτογραφικά της περιοχής της Κυμισσάλας σε κλίμακα 1:10000 (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ).	99
ΕΙΚΟΝΑ 7.4. Ορθοφωτοχάρτης της περιοχής της Κυμισσάλας σε κλίμακα 1:2000 (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ).	100
ΕΙΚΟΝΑ 7.5. Τάφος 2/2006 και γεωμετρική τεκμηρίωση σε κλίμακα 1:20 (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ).	100
ΕΙΚΟΝΑ 7.6. Τάφος 4/2007 και γεωμετρική τεκμηρίωση σε κλίμακα 1:20 (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ).	101
ΕΙΚΟΝΑ 7.7. Τάφος 2/2006: 3d μοντέλο με επίγειο σαρωτή laser (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ).	101
ΕΙΚΟΝΑ 7.8. Ορθοφωτογραφία τμήματος του τείχους της ακρόπολης του Αγίου Φωκά σε κλίμακα 1:25 (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ).	101
ΕΙΚΟΝΑ 7.9. Ορθοφωτογραφία τμήματος του οικισμού των Βασιλικών σε κλίμακα 1:50	102
ΕΙΚΟΝΑ 7.10. Χρήση ειδικού τρίποδου για λήψη φωτογραφιών (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ)....	102
ΕΙΚΟΝΑ 7.11. Χρήση οκτακόπτερου UAV για λήψη φωτογραφιών (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ).	102
ΕΙΚΟΝΑ 7.12. Ορθοφωτογραφία όψεων κατακόρυφων τοίχων του οικισμού των Βασιλικών σε κλίμακα 1:50 (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ).	103
ΕΙΚΟΝΑ 7.13. Ορθοφωτογραφία της περιοχής των Βασιλικών σε κλίμακα 1:200 (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ).	103
ΕΙΚΟΝΑ 7.14 Τρισδιάστατο μοντέλο με υφή, ταφικού μνημείου στον τομέα IV (πηγή: Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, ΣΑΤΜ, ΕΜΠ).	104

THE PHENOMENON OF ILLEGAL EXCAVATIONS AND LOOTING OF CULTURAL RESOURCES FROM THE AREA OF KYMISSALA

FIGURE 9.1: Necropolis of Kymissala, site Skali, burial pedestals (source: KARP).	118
FIGURE 9.2: Ancient building material at the church of St. Thomas, Monolithos (source: KARP).....	118
FIGURE 9.3: 20th century lime-kiln by the site of Vassilika (source: KARP).....	118
FIGURE 9.4: Ancient greek funerary stele, with decorated pediment and two-line inscription, as a private house decoration, Monolithos (source: KARP).....	118

ΚΥΜΙΣΑΛΑ: ΤΟΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΝΕΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

FIGURE 11.1: Συλλογή δεδομένων υπαίθρου από φοιτητές/τριες της ΣΑΤΜ στον αρχαιολογικό χώρο των Βασιλικών (πηγή: Α. Γεωργόπουλος).....138

EIKONA 11.2: Η ομάδα του προγράμματος HERICT: ICT at the service of Cultural Heritage 2013, στην πλατεία της Μονολίθου (Πηγή: Α. Γεωργόπουλος).....138

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΑΛΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.1: Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Εάν ασχολείστε στην τάξη με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, επεξεργάζεστε τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα;’*141

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.1: Ραβδόγραμμα Απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Εάν ασχολείστε στην τάξη με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, επεξεργάζεστε τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα;’*141

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.2: Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Η ύπαρξη περιβαλλοντικών μονοπατιών στην περιοχή της Αρχαίας Κυμισάλας θα αύξανε το ενδιαφέρον σας να την επισκεφθείτε;’*141

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.2: Ραβδόγραμμα απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Η ύπαρξη περιβαλλοντικών μονοπατιών στην περιοχή της Αρχαίας Κυμισάλας θα αύξανε το ενδιαφέρον σας να την επισκεφθείτε;’*141

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.3: Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Γνωρίζετε την ιστορία της περιοχής που εργάζεστε;’*142

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.3: Ραβδόγραμμα απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Γνωρίζετε την ιστορία της περιοχής που εργάζεστε;’*142

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.4: Κατανομή συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Γνωρίζετε την ιστορία της περιοχής της Κυμισάλας;’*142

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.4: Ραβδόγραμμα κατανομής συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Γνωρίζετε την ιστορία της περιοχής της Κυμισάλας;’*142

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.5: Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Έχετε επισκεφθεί την περιοχή της Αρχαίας Κυμισάλας;’*142

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.5: Ραβδόγραμμα απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Έχετε επισκεφθεί την περιοχή της Αρχαίας Κυμισάλας;’*142

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.6: Κατανομή συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Έχετε επισκεφθεί ξανά την περιοχή της Κυμισάλας;’*143

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.6: Ραβδόγραμμα κατανομής συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Έχετε επισκεφθεί ξανά την περιοχή της Κυμισάλας;’*143

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.7: Κατανομή συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Αν ναι, πόσες φορές;’*143

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.7: Ραβδόγραμμα κατανομής συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Αν ναι, πόσες φορές;’*143

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.8: Κατανομή συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Θα ζητούσατε από τους δασκάλους σας να σας φέρουν ξανά εκδρομή στην περιοχή της Κυμισάλας;’*144

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.8: Ραβδόγραμμα κατανομής συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Θα ζητούσατε από τους δασκάλους σας να σας φέρουν ξανά εκδρομή στην περιοχή της Κυμισάλας;’*144

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.9: Κατανομή συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Θα ζητούσατε από τους γονείς σας να επισκεφθείτε μαζί την περιοχή της Κυμισάλας;’*144

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.9: Ραβδόγραμμα κατανομής συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Θα ζητούσατε από τους γονείς σας να επισκεφθείτε μαζί την περιοχή της Κυμισάλας;’*144

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.10: Απαντήσεις του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Πιστεύετε ότι η περιοχή της Αρχαίας Κυμισάλας έχει περιβαλλοντικό ενδιαφέρον;’*144

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.10: Ραβδόγραμμα απαντήσεων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση *‘Πιστεύετε ότι η περιοχή της Αρχαίας Κυμισάλας έχει περιβαλλοντικό ενδιαφέρον;’*144

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.11: Κατανομή συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση <i>‘Θα θέλατε να επισκεφθείτε την περιοχή για να μελετήσετε το περιβάλλον;’</i>	145
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12.11: Ραβδόγραμμα κατανομής συχνοτήτων του ερευνητικού πληθυσμού στην ερώτηση <i>‘Θα θέλατε να επισκεφθείτε την περιοχή για να μελετήσετε το περιβάλλον;’</i>	145

ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΥΜΙΣΣΑΣ

MAP 13.1: Γεωπολιτικός χάρτης της νήσου Ρόδου (πηγή: https://viagallica.com/grece/img/ile_rhodes_005_(carte_routiere).jpg , viewed 26 November 2017).	158
MAP 13.2: Η προστατευόμενη περιοχή GR4210005 Ακραμίτης-Αρμενιστής-Ατάβυρος (after: ΥΠΕΧΩΔΕ: Έργο ΕΠΠΕΡ – Υποπρόγραμμα 3 Μέτρο 3.3: ‘Αναγνώριση και περιγραφή των τύπων οικοτόπων σε περιοχές διατήρησης της φύσης’. Μελέτη 5. Περιοχή μελέτης: GR4210005 Ρόδος – Ακραμίτης – Αρμενιστής – Ατάβυρος).....	159

PLANNING FOR THE FUTURE: THE MULTIDIMENSIONAL IMPORTANCE FOR PROMOTING KYMISSALA

The archaeological and environmental significance of the area

Archaeological research in the broader territory of Kymissala has proven that the area, which the ancient ruins cover, exceeds 21 square kilometers, and according to data so far consists of a walled citadel, a small fortress, at least nine settlements, a large central necropolis and five more, smaller, regional cemeteries (MAP 1.2).¹

The hill of Hagios Phokas seems to comprise the central core of the deme of Kymissaleis and overlooks the whole area. Its summit is surrounded by a fortified curtilage, which probably dates to the 4th century BC, while at the plateau of the summit one may see the remains of a small Hellenistic temple of the 3rd century BC.²

From the hill of Hagios Fokas, eight of the nine settlements, which have been located so far, are visible and must have comprised the ancient deme of Kymissala; the sites of Vassilika, Napes, Charakas/Amelantrou, Glyphada/Monossyria, Stelies, Marmarounia, Kampanes and Atoumas. In all locations, remains of settlements are apparent whilst the location of Marmarounia seems to have had an additional administrative nature.³

There are cemeteries next to the settlements, with the central necropolis of Kymissala situated in the valley formed between the hills of Hagios Phokas and Kymissala, which covers the northern and western side of the latter and is by far the biggest and most interesting. Research so far, based on pottery evidence from unplundered tombs and remains of plundering, has revealed that the necropolis was used from the Archaic period (7th century BC) until Late Antiquity (AD 4th-6th century).⁴ The cemetery in the Glyphada/Oglyma site seems to be an extensive one too.⁵

Epigraphic evidence, mainly from the necropolis, verifies the name of the ancient deme, since the ethnic epithet Κυμισσαλεύς has survived on a few funerary inscriptions.⁶

Intense looting in combination with opportunistic archaeological activity around the central necropolis from the mid-19th century until the last decades of the 20th century, has ruined hundreds of tombs and has removed a significant number of artifacts, depriving us of valuable knowledge about the culture and history of the ancient deme of Kymissaleis.⁷

However, not only does the broader region of Kymissala present intense archaeological interest, but it also has unique environmental and ecological value as its biodiversity is of great importance. It thus falls into the category of international agreements and directions of the European Union for habitat types under the

¹ For all preliminary reports on the research see Stefanakis, in the present volume: 4, n. 42.

² Stefanakis, in the present volume: 11; Στεφανάκης και Πατσιαδά 2009-2011: 72-76.

³ Stefanakis, in the present volume: 11-14; Στεφανάκης και Πατσιαδά 2009-2011: 87-88.

⁴ Stefanakis, in the present volume: 14; Ζάπρας, in the present volume: 86-87; Μπούρμπου, in the present volume: 75-81; Πατσιαδά, in the present volume: 35-60; Στεφανάκης και Πατσιαδά 2009-2011: 76-86.

⁵ Stefanakis, in the present volume: 14-15; Στεφανάκης και Πατσιαδά 2009-2011: 90-91.

⁶ Litinas and Dreliosi, in the present volume: 66-68; Στεφανάκης και Πατσιαδά 2009-2011: 85-86.

⁷ On the looting of the antiquities in the area see Μανουσάκη 2014a; Μανουσάκη 2014b; Manousaki, in the present volume: 113-116; Stefanakis, in the present volume: 1-2; Στεφανάκης και Πατσιαδά 2009-2011: 70.

Habitats Directive.⁸

The sites of historical and archaeological interest of the ancient deme of Kymissaleis are situated in the centre of the area ‘Akramitis – Armenistis – Atavyros’ which has been integrated in the European network of habitat types of ‘Natura 2000’ and covers an area of 17,000 hectares (**MAP 13.2**).⁹ The ‘Natura 2000’ area consists of the mountain masses of Atavyros and Akramitis, as well as the area around Siannitis river and the coastal area of the Papagiorgis bay reaching cape Armenistis and Apolakkia bay. Apart from the apparent geomorphological and geological interest, the area abounds with habitat types with distinctive interest in botany and plant geography. This includes the Posidonia undersea valleys (*Posidonia oceanica*), the pinewoods and native cypress woods as well as sandy dune beaches and seal caves.¹⁰

Furthermore, the distinctive man-made surroundings with the traditional settlements and the engagement of the inhabitants in traditional professions mark the area as unique.¹¹ The total number of habitat types in the broader area is of great interest ecologically (secondary habitat types and natural-geological formations, flora, fauna) and there is also an interest in traditional occupations (agriculture, livestock farming etc) as well as in its historical and culturally unique characteristics.¹²

The apparent advantages of the area, in combination with the prominent archaeological site and finds, could be put to good use and promoted through actions, which combine archaeological tours and nature walks as well as promoting ecology, thus salvaging the noteworthy archaeological monuments and the unique habitat types of the area and rendering them to the local community.

Over the past few years, the Department of Mediterranean Studies, the Ephorate of Antiquities of the Dodecanese, the School of Rural and Surveying Engineering of the National Technical University of Athens, the Regional Government of the South Aegean and the Municipality of Rhodes are cooperating harmonically and with a common aim for the promotion and protection of the antiquities (excavation-cleaning of the monuments, schematics, declaration of archaeological sites, creation of research laboratories, studies, scientific announcements and publications, lectures and results publications). Additionally, basic facilities (The Centre of Archaeological Research of Kymissala – Monolithos) have been developed with the aim of promoting the area in the immediate future.

The main reference axis in this plan of actions is the three-fold ‘acropolis-necropolis-settlement’,¹³ whilst the development of sustainable actions has been proposed.¹⁴ These actions will be based on the one hand, on an extended open air archaeological museum (which will consist of a variety of important archaeological sites and monuments of the area) and on the other hand on sites of environmental and ecological interest, which will be connected with hiking trails; i.e. a future archaeological-ecological park.¹⁵ The park at Kymissala will comprise a multitude of functions, educational purposes and entertainment proposals

⁸ On the Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, see *Official Journal of the European Communities*, L 206, vol. 35, 22 July 1992, viewed 04 February 2017, <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31992L0043>>. See also, Δημόπουλος κ.ά. 2005; Ντάφης κ.ά. 1997.

⁹ Code GR 4210005, *Official Journal of European Union* 2006, L 259, vol. 49, 21 September 2006, 1-104, viewed 22 March 2017, <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2006:259:FULL&from=FRN>>.

¹⁰ See Βεργωτή, in the present volume: 152-154.

¹¹ Βεργωτή 2009: 55; Βεργωτή, in the present volume: 149-151.

¹² Βεργωτή 2009: 46-52, 55-59; Βεργωτή, in the present volume: 152-155.

¹³ Βεργωτή, Φώκιαλη και Στεφανάκης 2013: 603-604.

¹⁴ Βεργωτή 2009: 110-136; Βεργωτή, Φώκιαλη και Στεφανάκης 2013: 607-610.

¹⁵ On the archaeological parks in general see, indicatively, Antoni 1999; McManus 1999; Breznik 2006; Draft *Recommendations of the First International Conference of ICOMOS on Archaeological Parks and Sites*, 2325 February 2015, Salalah, Sultanate of Oman, viewed 22 May 2017, <<http://whc.unesco.org/document/135364>>; Zifferero 2008; Στεφανάκης 2010a. On management issues see indicatively, Breznik 2014; National Park Service 1997; Thuesen 2008. For a ‘state of the art’ regarding the development and function of ecological-archaeological parks in Greece and internationally see Στεφανάκης 2010a: 685-686.

thus becoming an efficacious means of promotion for the extended archaeological site of the ancient deme of Kymissaleis and its natural surroundings. In this way, it will combine the cultural heritage and natural environment and become an example of comprehensive study for the management of cultural and environmental resources.¹⁶

The Department of Mediterranean Studies has already assigned the research for the importance and methods of administration of archaeological parks at a Ph.D. level, with Kymissala as a special case study.¹⁷ The research aspires to produce, amongst other things, an assemblage of mild sustainable environmental intervention for the archaeological sites of Kymissala with the aim of promoting it to a comprehensive, functional and readable entity, whilst upgrading its aesthetic and educational value and giving prominence to its historical continuation in an upgraded natural environment with the potential of sustainable touristic development.¹⁸

The importance of the promotion of the area for the local community

As may be expected, with the implementation of such actions, a series of crucial problems of the local community will be encountered:

The population decline of the Rhodian countryside

The Municipal Unity of Atavyros is the remotest mountain community and the smallest in size (234.350 square metres) and population (3584 inhabitants). Its terrain is at its larger part mountainous, and the economy of the area is based on the primary sector. Quality agricultural products are produced there like grapes and wine from grapes, as well as the renowned wines of Rhodes and other agricultural produce, vegetables and fruit. Drilling wells enable irrigation of farming land whilst the under construction dam of Kretenia is expected to solve the irrigation problems of the larger area and increase agricultural production.¹⁹

A small part of the economy is based on tourism as the villages Kretenia, Emponas, Sianna and Monolithos are touristic attractions for those who want to savour the local products (wine, souma, honey) and visit the wineries and medieval castles of the knights of Kretenia and Monolithos. As there are no worthwhile beaches in the area, hospitality facilities for guests have not been developed adequately and are restricted to four small three-star category hotels and hostels (Kretenia 1, Empona 1, Monolithos 2).

Consequently, due to the above, as the slow rates of growth in the area do not help in the creation of new jobs and the encouragement of entrepreneurship, requirements which might keep the young in rural areas, the population of the small villages of the Municipal Unity of Atavyros is constantly declining as the young prefer to move to the seat of the region (Empona) or as most of them do, to the city of Rhodes.²⁰

The promotion of the archaeological area of Kymissala, to start with, and then the establishment of the archaeological-ecological park in the area in a second phase, is expected to partly reverse the situation, and ultimately contribute to a) the creation of new job positions in the area and b) the development of

¹⁶ Βεργωτή 2009: 110-136; Βεργωτή, Φώκιαλη και Στεφανάκης 2013: 607-610; Ξάνθης και Στεφανάκης 2016: 46-50; Στεφανάκης 2010a.

¹⁷ Thesis in progress: *Archaeological Parks in Greece: The area of Kymissala on Rhodes. Tourism, Culture and Economy*. Ph.D. Candidate: Ms Beatrice-Kalliope Servou, Department of Mediterranean Studies, University of the Aegean.

¹⁸ Ξάνθης και Στεφανάκης 2016: 41-43. On the sustainable tourism in general, see, indicatively, Butler 1999; Dumbraveanu 2007; Juganaru, Juganaru and Anghel 2008; Weaver and Lawton 1999. On the potential and restrictions regarding the development of sustainable tourism, see Αυγερινού, Σπυρόπουλος και Τουφεγγούπουλου 2012.

¹⁹ Βεργωτή 2009: 41, 55-56; Βεργωτή, in the present volume: 155.

²⁰ See also Βεργωτή, in the present volume: 156.

entrepreneurship, which is a logical outcome on the one hand of i) the job positions which will be created during the establishment, the conservation, management-organization and operation of the archaeological-ecological park and ii) the expected increase in the number of visitors in the area, as well as the extension of their stay for longer.

The substandard touristic product of Rhodes

The last point, i.e. the increase in the number of visitors to the area, leads to the second problem expected to be addressed, that is the serious degradation in the touristic product of Rhodes due to the uncontrolled and rapid rise in mass tourism.²¹

The model of alternative tourism, different from mass, non-sustainable tourism, seems to be the only solution to the depreciation, which the tension of the tertiary sector has evoked on the other sectors of the economy during the last decades in Greece. Alternative tourism is actually the coexistence of nature and culture, where the natural and manmade environment exists in relative equilibrium, whilst the local identity is the one which provides the necessary individuality to a region and promotes it to a tourist destination with a specific brand name. For the implementation of this model, the acceptance of the local cultural identity is required, amongst other things, and additionally a continuous education and awareness of the local population as well as methodical approach and awareness of the visitors. The aim is to activate the forces for the production of 'a local touristic product' (not only consumption), cultivation of identity and education of target groups.²²

In this context, the promotion of the archaeological and ecological reserve of Kymissala can provide a fresh start to the tourist product of Rhodes and decentralise it towards an area which, up to now, has had minimum benefits from the main financial development of the island. Apart from the fact that it will promote a mild and sustainable touristic development in the area, it will additionally advance unique cultural, natural and quality features of the region.

Archaeological and educational tourism are two of the many alternative types of tourism which can adapt to the special features of the area and function in such a manner so as to complement each other. The first type has to do with the promotion of the archaeological site and the museums, as well as with the organisation of the network of hiking trails in areas of archaeological interest, whereas the latter deals with visits and school education in all levels and special groups of visitors in archaeological sites, cultural monuments etc.²³

Both types of tourism comprise sub-categories of a general form of alternative tourism called Cultural tourism²⁴ but are closely connected as there is no archaeological tourism which does not incorporate an educational character for the visitor.

The basic features of the archaeological-educational tourism can be summarized to the following:²⁵

a) It is based on the archaeological remains of past cultures and in areas with relatively unspoilt elements of natural and cultural heritage.

²¹ On the issue, see Ξάνθης και Στεφανάκης 2016: 45.

²² Ξάνθης και Στεφανάκης 2016: 45-49. On the alternative tourism and its forms see, indicatively, Cazes 1989; Cohen 1989; Patarchonov 2012; Σφακιανάκης 2000.

²³ On the archaeological-educational tourism, see indicatively, Stritch 2006; Στεφανάκης 2006. On the potential of the development of cultural-archaeological tourism in the area of Kymissala, see Στεφανάκης 2008.

²⁴ Ξάνθης και Στεφανάκης 2016: 49. On the cultural tourism see indicatively, Wallace and Russell 2004; Βεργωτή 2009: 37-38; Παυλογεωργάτος και Κωνσταντόγλου 2005.

²⁵ Based on Στεφανάκης 2006: 25-26.

- b) It aims to satisfy secondary needs and desires of specific groups of experts or categories of visitors with a shared interest in the cultural heritage of a country.
- c) There is obviously a cultural aspect to it and it intensely embodies the element of prominence, optimising and protecting the overall cultural and specific archaeological heritage and tradition.
- d) It strengthens the native cultural identity whilst requiring the active participation of the local community in the whole process of the touristic product and contributes to its social, economic and cultural advancement.
- e) It requires the cultural and environmental awareness and conduct of all those involved: site administrators and assistant personnel, guards, civil services, politicians, travel agents, tour guides, hotel and restaurant owners and personnel as well as the local community, something which calls for the environmental and cultural education of all those involved.
- f) It incorporates regulative or sustainability elements, as it constitutes a type of tourism which develops and manages the whole touristic product –which concentrates in cultural heritage means– in such a way so that it may continue forever. It is friendly to the surrounding environment and compatible with the local environments and societies.

Ecotourism is an emerging type of alternative tourism which is based on the natural environment and is financially effective, whilst promoting environmental education and managing the natural environment in a viable way. Additionally, ecotourism contributes to the total environmental management of an area by intervening and forming the trends and characteristics of the local services, entrepreneurs and visitors. Ecotourists visit an area in small groups, in an organized manner and are above all individuals who are protective of the environment. On the other hand, even the slightest stress on the natural environment may have negative repercussions. However if ecotourism is planned carefully and a strict intervention based on specific knowledge is applied by the local administration services, it may contribute to the promotion and protection of the natural environment.²⁶

Ecotourism may be nicely incorporated with the cultural environment, the promotion of historical monuments and archaeological sites and the organising of tour schedules and visits from tourists and schools, thus contributing in this way to the development and protection of the natural and cultural heritage of the island. The interdependence of the quality of both the environment and tourism has become apparent to those who participate in the tourist product. Visitors themselves choose to have a vacation in an environment which is not degraded, while they are interested in the cultural authenticity of their chosen destination. The members of the local community on the other hand, aim for the promotion and conservation of the special features of their area, with the support of the businesses of the field who, in turn promote the natural features of the region for the attraction of customers.

Apart from the direct and indirect financial benefits which arise from eco-tourism, there are additionally more specific as well as general benefits which arise from the dimension of Environmental Education. With the regular function of Environmental Education programmes as well as programmes for Education for Sustainable Development, one will initially notice, on a local level, a significant improvement in the level of knowledge and awareness of the inhabitants as far as the environment is concerned and, consequently, more positive conditions for its rational management and successful exploitation with future prospects.²⁷

²⁶ Ξάνθης και Στεφανάκης 2016: 48-49. On ecotourism see indicatively, Campbell 1999; Fennell 2001; Honey 1999; Βεργωτή 2009: 35-36; Bookbinder *et al.* 1998; Lindberg, Engeldrum and Wood 1998; Κομίλης 2001.

²⁷ On Environmental Education and Education for Sustainable Development see indicatively, UNESCO 2002; UNESCO 2014; Καίλα κ.ά. 2011; Λιαράκου και Φλογαίτη 2007.

This is an especially positive strategy for the consistent and balanced development in areas which include natural resources of significant productivity and considerable sensitivity as is the region of Kymissala, which has already been researched in the context of Environmental Education and Education for Sustainable Development.²⁸

With the creation of new types of alternative tourism i.e. the archaeological/educational and ecological/educational tourism, which will attract specific groups of visitors with higher expectations and a special awareness in matters of culture and the environment, there will simultaneously be new prospects of economic development in the area of the mountainous Municipal Unity of Atavyros.

Such actions will secure the appearance of the area and will lead to a sustainable and viable growth of the semi-mountainous region north of Akramitis, whilst becoming a tourist attraction of an exclusive category of visitors with special emphasis on the cultural-archaeological, ecological and educational tourism, thus contributing greatly to the mild and sustainable economic development of the touristically underdeveloped broader area of Atavyros.²⁹

At the same time, the matter of development and exploitation of the cultural heritage along with ecology and the environment will be directly addressed. The unexploited cultural wealth of the area of Kymissala, which has at large been destroyed by human intervention over the centuries, continues to be destroyed by human vanity as well as by natural phenomena.³⁰ For the first time, it has been proposed to have the area developed and promoted through an innovative park which will combine archaeological tours with nature walks and ecology, thus salvaging the extremely important antiquities and unique habitat types which exist in the area.³¹

Apart from the strict territorial promotion, it must be noted that the archaeological site of Kymissala will be able to become part of an extensive, more prominent archaeological-cultural route, which will start from the medieval castle of Kretenia, going up through the settlement of Embona and the sanctuary of Zeus of Atavyros, through the antiquities of Kymissala (acropolis, necropolis, settlement) and finally ending at the medieval castle of Monolithos, through a network of routes of immense ecological interest and exceptional natural beauty.³²

The protection of the natural ecosystem

A third major benefit is the certainty that the forest and the natural ecosystem of the broader region will be conserved.

In July 2008, a devastating fire which broke out near the village of Hagios Isidoros, burned a total of 104,445 thousand square metres. 51,4% of the burnt land consisted of a forest of tall pine trees (*pinus brutia*). 34% was covered by land with bushes and fields with grass or by areas with forests recovering from previous fires and the rest of the 14,6% of the area, by agricultural fields. The fire broke out in the north-west part of the 'Natura 2000' area (Akramitis – Armenistis – Atavyros) destroying 10,5% of the

²⁸ Three Master's degree theses have been fulfilled so far: Βεργωτή 2009; Κολοκυθάς 2011; Μανουσάκη 2014a.

²⁹ On some proposals for the development of ecotourism and cultural tourism in the area of Kymissala see Βεργωτή 2009: 120-121, 124-126; Βεργωτή, Φώκιαλη και Στεφανιάκης 2013: 608-609; Ξάνθης και Στεφανιάκης 2016: 46-51; Στεφανιάκης 2006.

³⁰ See above, n. 7.

³¹ On the role of walking paths and trekking in the conservation of cultural reserve see, for example, Brockelman and Dearden 1990. For proposals on alternative walking/trekking routes on Rhodes, see indicatively, Hopkinson 2010: 69-85; Van Bodengraven and Barten 2011. On the promotion of natural and cultural reserve for the sustainable touristic development on non-traditional tourist destinations, see indicatively, the EC proposals (European Commission 2002).

³² For a similar suggestion see also Stefanakis 2006: 32.

total area. Additionally, 34% (13766 thousand square metres) of the total area of two wildlife sanctuaries which are found on the boundaries of the burnt land were also completely destroyed.³³

Two big fires, one in 1987 and another in 1992 had already destroyed a large area of the forests in central and southern Rhodes and the fire of 2008 burnt the remaining forest which lay in between and covered an approximate 14% of land which had been burnt by the two previous fires.³⁴

With the proposed action, i.e. the establishment of a park at Kymissala, a huge step towards the protection of the remaining forest of Rhodes and the important area ‘Natura 2000’ is taken at large as:

a) The inaccessible and dense wooded area of Kymissala, the last extensive forest of Rhodes, has already been mapped and plotted in every detail, and the maps and plot plans are at the disposal of the Municipality of Rhodes, the Administration of the South Aegean, the Forest Service Division and the Fire Department.

b) By declaring the region an archaeological zone (**MAP 1.4**), the protection of the area from human intervention was automatically activated. The declaration took place in 2012 for the effective protection of the antiquities which are located in the broader region that extends from the valley of Glyphada to the Vassilikos basin and the north foot of Akramitis to the coast.³⁵

c) In collaboration with the Postgraduate Programme ‘Environmental Education’ of the Department of Preschool Education Sciences and Educational Design of the University of the Aegean, Environmental Education and Education for Sustainable Development have already made their first steps.³⁶ Three postgraduate thesis projects have chosen this field of study and have focused on the importance of the broader region of Kymissala for education, sustainable development and Environmental Education for students but also for teachers who can get in touch with the natural world as well as with the cultural heritage found in the area, acquire basic knowledge and mainly become aware of ecological matters and matters of culture.³⁷

The area of Kymissala can constitute a field of research practice in connection with Environmental Education or Education for Sustainable Development, whilst field study, the environmental path, historical narration and archaeological tours with the collaboration of specialised scientists, establish the suitable didactic methods which will help students a) to enrich their historical thinking and promote their interest for the history and civilization of their homeland³⁸ whilst comprehending their country’s past and connecting it with the present and future and b) to become acquainted with the natural environment and the native eco systems of fauna and flora. To become socialised through experiential learning with teamwork and be guided to actions for the protection of nature and sustainable development of the area.³⁹

The importance of research for the academic community

The proposed action directly promotes research and innovation. More specifically, it promotes primary research:

³³ WWF Ελλάς 2008.

³⁴ See also Στεφανάκης 2009: 108.

³⁵ *Official Government Gazette* 218, 15/06/2012: ‘Έγκριση κήρυξης και οριοθέτησης αρχαιολογικού χώρου της περιοχής Κυμισάλας-Γλυφάδας Νότιας Ρόδου Δωδεκανήσου, Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου’.

³⁶ See the Postgraduate Programme of Studies ‘Environmental Education’ of the Department of Preschool Education Sciences and Educational Design of the University of the Aegean, viewed, 21 July 2016, <<http://www.pse.aegean.gr/pms-pe>>.

³⁷ See above, n. 28. Also, Δημητρίου, in the present volume: 126; Κολοκυθάς, in the present volume: 146; Κολοκυθάς, Στεφανάκης και Παπαβασιλείου 2013.

³⁸ See also Κολοκυθάς 2011a.

³⁹ Βεργωτή 2009: 127-131; Δημητρίου, in the present volume: 123-126; Κολοκυθάς, in the present volume: 146.

a) in the field of archaeological, within the context of a university excavation which has a special educational character⁴⁰ and through archaeological and historical research aims to enrich part of the knowledge that we lack: the organisation of everyday life and the civilisation which was developed in the rural areas of Rhodes in antiquity.

b) in the historical field, as the history of a specific part of ancient Rhodes, the territory of Kamiros (*Kamiris chora*) from the Early Iron Age to the Late Antiquity, will be recorded for the first time.

c) in environmental science and ecology with the study of the natural environment, the fauna and flora of the area, and its many habitat types, which have not been researched up to now. The ecological plotting of the area will contribute to the necessary recording of the ecological reserve of the area with the aim to advance the attempt of conserving it further, as so far this has remained mainly in a legal framework, without the research and implementation of the necessary plans-actions-work, which would complete its protection from the pressure that has been put on it.

d) in the field of Environmental Education and Education in Sustainable Development. The mapping and imaging of habitat types and the types of fauna and flora which exist in the area, will contribute considerably in the above mentioned fields of education, as well as environmental awareness for students (Primary school-Junior high-Senior high school) in matters of culture and the environment through educational environmental programmes along with workshops in situ, in Kymissala with the participation of the members of the local community and its visitors at large.⁴¹

The role of the local community

It is a fact that up to now quite a lot of progress has been made in the field of archaeological research for the ancient deme of Kymissaleis, whilst the significant prospects for the development of the local community, in many levels, have appeared. None of the above, however, would or can be made possible if the local administration and primarily the local community are not willing to collaborate with the University of the Aegean and the Ephorate of Antiquities of the Dodecanese and assist in the implementation of this endeavour.

It is of vital importance, however, that three parameters are seriously taken into consideration for the further smooth continuation for the promotion of the region and for which the role of the local community is crucial.⁴²

The first parameter is the responsible attitude of the local community for the maintenance, salvage and promotion of the cultural heritage of Kymissala at large, and more specifically the effective protection of the archaeological remains of the sites of the area, as it is undeniable that over the years the antiquities of Kymissala have been destroyed mainly due to human intervention either directly or indirectly.⁴³

The second parameter is the responsible attitude of the local community towards the natural environment and chiefly the protection of the forest with the prevention of fires and the supervision of deforestation. Furthermore, the local Municipal Unity of Atavyros, must take serious action in regard with timber harvesting, the development and clearing of fire protection zones and additionally, employing forest rangers and forest fire fighters at least during fire danger periods.⁴⁴

⁴⁰ Δημητρίου, in the present volume: 120-122·Stefanakis *et al.* 2015: 296-298.

⁴¹ Δημητρίου, in the present volume: 126; Κολοκυθάς 2011; Κολοκυθάς, Στεφανάκης και Παπαβασιλείου 2013.

⁴² Στεφανάκης 2009: 106-109.

⁴³ For the human destruction of the area above, n. 7.

⁴⁴ ΕΤΑΙ.ΠΡΟ.ΦΥ.ΚΑ.: Organization for the Prevention against Natural Disasters and for the Protection of the Environment. See also Στεφανάκης 2009: 108.

The third parameter is the support of the project, which the University of the Aegean and the Ephorate of Antiquities of the Dodecanese are implementing during the last ten years. It has been noted that the local community of private entrepreneurs as well as the local administration have perceived the importance of the project and have been supportive of this attempt all these years. It is very important for this support to continue in the years to come, given that the needs of the research team continue to increase as research proceeds, whilst the successful outcome of the research creates significant prospects for the quality upgrading and the sustainable growth of the area of Atavyros in the future.⁴⁵

The contribution of the Regional Government of the South Aegean with the financing of the research project 'Promotion of the ancient acropolis of Hagios Phokas and the connection with the necropolis of Kymissala', will literally reinforce the prominence of the archaeological sites and the unique natural beauty of the environmentally important hill of Hagios Phokas and the Kymissala valley, which is expected to be completed in a period of two years.⁴⁶

The implementation of this project will create a significant part of the infrastructure for a future sustainable park while it automatically sets Kymissala as one of the strategic goals of the Department of Mediterranean Studies of the School of Humanities and the University of the Aegean for the following years. It actively brings the University closer to the local community, which is something desired from both sides, and of course it seals the sincere cooperation of the Department of Mediterranean Studies of the University of the Aegean, with the Regional Government of the South Aegean.

Περίληψη

Η πολυδιάστατη σημασία της ανάδειξης της Κυμισάλας.

Η περιοχή της Κυμισάλας δεν παρουσιάζει μόνο τεράστιο αρχαιολογικό ενδιαφέρον, αλλά έχει και ιδιαίτερη περιβαλλοντική και οικολογική αξία, καθώς παρουσιάζει σημαντική βιοποικιλότητα. Οι μεγάλης ιστορικής και αρχαιολογικής σημασίας θέσεις του αρχαίου Δήμου των Κυμισαλέων βρίσκονται στο κέντρο της περιοχής 'Ακραμίτης – Αρμενιστής – Ατάβυρος', η οποία έχει ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό δίκτυο οικοτόπων 'Natura 2000'.

Αυτό το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής, σε συνδυασμό με την ανάδειξη των αρχαιολογικών θέσεων και μνημείων, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί μέσα από μια δράση που θα συνδυάζει την αρχαιολογική περιήγηση με τον φυσιολατρικό περίπατο και την οικολογία, διασώζοντας έτσι, τόσο τις εξαιρετικής σημασίας αρχαιότητες, όσο και τους μοναδικούς οικοτόπους της περιοχής και να αποδοθεί στην τοπική κοινωνία.

Η υλοποίηση μιας τέτοιας δράσης θα δημιουργήσει ένα σημαντικό μέρος των υποδομών για ένα μελλοντικό αειφορικό αρχαιολογικό-οικολογικό πάρκο, ενώ αναμένεται να αντιμετωπίσει μια σειρά από κρίσιμα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας, όπως είναι η δημογραφική συρρίκνωση της ροδιακής υπαίθρου και δη το νότιο δυτικό τμήμα του νησιού, το υποβαθμισμένο τουριστικό προϊόν της Ρόδου και η προστασία του φυσικού οικοσυστήματος. Παράλληλα θα προαχθεί η έρευνα και η καινοτομία στους τομείς της αρχαιολογικής και ιστορικής επιστήμης, του περιβάλλοντος και της οικολογίας, καθώς και στον τομέα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Manolis I. Stefanakis

⁴⁵ Στεφανάκης 2009, 109. The contribution of the 'Association of the Friends of Kymissala', founded in 2011, has to be mentioned here, too. See, the Statute of the 'Association of the Friends of Kymissala', viewed on 02 May 2017, <http://www.eulimene.eu/read/kymissala_friends.pdf>.

⁴⁶ On the project see Stefanakis, in the present volume: 5.

BIBLIOGRAPHY – ABBREVIATIONS

- Abadie-Reynal, C. and J.-P. Sodini 1992. La céramique paléochrétienne de Thasos (Alikí, Delkos, Fouilles Anciennes), *Études thasiennes* 13, Paris.
- Acevedo Pardo, C., M. Farjas, A. Georgopoulos, M. Mielczarek, R. Parenti, E. Paršeliūnas, T. Schramm, D. Skarlatos, E. Stefanakis, S. Tapinaki, G. Tucci, A. Zazo, and a team of 40 students 2013. Experiences gained from the Erasmus Intensive Programme HERICT 2013. *6th International Conference of Education, Research and Innovation*, 18th-20th November 2013: 4424-4431. Seville.
- Agrafiotis, P., G.I. Drakonakis, A. Georgopoulos, and D. Skarlatos 2017a. The Effect of Underwater Imagery Radiometry on 3D Reconstruction and Orthoimagery, *International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, XLII-2/W3: 25-31, doi:10.5194/isprs-archives-XLII-2-W3-25-2017, 2017.
- Agrafiotis, P., K. Lampropoulos, A. Georgopoulos and A. Moropoulou 2017b. 3D Modelling the Invisible Using Ground Penetrating Radar, *International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, XLII-2/W3: 33-37, doi:10.5194/isprs-archives-XLII-2-W3-33-2017, 2017.
- Amedeo Maiuri 2016: *Amedeo Maiuri from Rhodes to Pompeii. A life for Archaeology. Guide for Exposition*, curated by U. Pappalardo, L. Del Verme and P. Manzo, International Prize Amedeo Maiuri. Pompeii: città di Pompei 2016.
- Andreadaki-Vlaziaki, M. 2014. Return of Cultural Goods and Combat of Illicit Traffic of Cultural Heritage Building an International Network, in S. Choulia-Kapeloni (ed.) *Proceedings of the Third International Conference of Experts on the Return of Cultural Property (Athens, Olympia, October 23-26, 2013)*: 15-23. Athens: Archaeological Receipts Fund.
- Antoni, J. 1999. Mirrors of our Past and Present. Archaeological Parks, in E. Jerem and I. Poroszlai (eds), *Archaeology of the Bronze and Iron Age. Experimental Archaeology, Environmental Archaeology, Archaeological Parks. Proceedings of the International Archaeological Conference, Szdzhalombatta, 3-7 October 1996* (Archaeolingua 9): 217-223. Budapest: Archaeolingua Alapítvány.
- Aufderheide, A. and C. Rodriguez-Martin 1998. *The Cambridge Encyclopedia of Human Paleopathology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bachelot, L. (ed.) 2005: *Entre mondes orientaux et classiques: la place de la crémation. Colloque international de Nanterre 26-28 février 2004*, Ktéma: Civilisations de l'Orient, de la Grèce et de Rome antiques 30. Strasbourg: Université Marc Bloch.
- Badoud, N. 2015. *Le Temps de Rhodes. Une chronologie des inscriptions de la cité fondée sur l'étude de ses inscriptions*. München: Vestigia 63.
- Bailey, D.M. 1988. *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 3, Roman Provincial Lamps. London: British Museum.
- Banning, E.B. 2002. *Archaeological Laboratory*. New York and London: Kluwer Academic Publishers.
- Barchard, D. 2006. The Fearless and Self-reliant Servant. The Life and Career of Sir Alfred Biliotti (1833-1915), an Italian Levantine in British Service, *Studi micenei ed egeo-anatolici* 48: 5-53.
- Bass, G.F. and Jr. van Doorninck 1982. *Yassi Ada, I: A seventh century Byzantine Shipwreck* (Ed Rachal Foundation Nautical Archaeology Series 1). College Station, Tex.: A and M University Press.
- Beazley, J.D. 1963². *Attic Red-Figure Vase-Painters*. Oxford: Clarendon Press (2nd edition).
- Benediktsson, J. 1940. *Chronologie de deux listes de prêtres kamiréens*, Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab, *Archaeologisk-kunsthistoriske Meddelelser*, II 6. København: Ejnar Munksgaard.
- Benzi, M. 1992. *Rodi e la civiltà micenea*. Roma: Gruppo editoriale internazionale.
- Berg, A. 1862. *Die Insel Rhodus aus eigener Anschauung und nach den vorhandenen Quellen historisch, geographisch, archäologisch, malerisch beschrieben und durch Originalradierungen und Holzschnitte*. Braunschweig.

- Bernhardt, R. 2003. Luxuskritik und Aufwandsbeschränkungen in der griechischen Welt, *Historia Einzelschriften*, Heft 168.
- Berns, C. 2013. Grabbezirke von Knidos. Zwei Standarts der Repräsentation in klassischer Zeit, in Sporn 2013b: 203-218.
- Bettelheim, B. 1993. Παιδιά και Μουσεία, *Τομή* 301, 7: 58-64.
- Biddle, M. 1980. New Directions – Spring 1980, *Expedition Magazine* 22.3 (1980): n. pag. *Expedition Magazine*. Penn Museum.
- Biliotti, E. et L'Abbé Cottret 1881. *L'île de Rhodes* (μτφ. Μ. Μαλλιαράκη και Σ. Καραβοκυρού), vol. 2. Rhodes.
- Binford, L.R. 2009. *Debating Archaeology: Updated Edition*. Oxford: Left Coast Press.
- Birdal, M. 2010. *The Political Economy of Ottoman Public Debt*. London and New York: Tauris Academic Studies.
- Blackman, J.D., P. Knoblauch and A. Yannikouri 1996. Die Schiffshauser am Mandrakihafen, *Archäologischer Anzeiger*: 371-426.
- Blinkenberg, Ch. 1941. *Lindos Fouilles de l'acropole 1902-1914. II Inscriptions*, tome I, II. Berlin: De Gruyter.
- Blinkenberg, Chr. 1939. Reglements de sacrifices rhodiens in *ΔΠΑΓΜΑ MARTINO P. NILSSON, A.D. IV ID. IUL. ANNO MCMXXXIX DEDICATUM, Acta Instituti Romani Regni Sueciae* (Alter 1): 96-113. Lund: C. Gleerup.
- Blümel, W. 1991. *Die Inschriften der rodischen Peraia*, Inschriften von Kleinasien, 38. Bonn: Habelt.
- Boardman, J. 1989. *Athenian Red Figure Vases. The Classical Period: a handbook*. London: Thames and Hudson.
- Bohen, B. 1997. Aspects of Athenian grave cult in the age of Homer, in S. Langdon (ed.), *New Light on a Dark Age: Exploring the Culture of Geometric Greece*: 44-55. Columbia, Mo.: University of Missouri Press.
- Bookbinder, M.P., E. Dinerstein, A. Rijal, H. Cauley and A. Rajouria. 1998. Ecotourism's Support of Biodiversity Conservation. *Conservation Biology* 12.6: 1399-1404.
- Börker, Chr. 1978. Die rhodische Kalender, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 31: 193-218.
- Bourbou, C. 2010. *Health and Disease in Byzantine Crete (7th-12th centuries AD)*. Surrey: Ashgate.
- Bousbouras, D., Y. Ioannidis and J. Matsakis 1991. Quelques informations récentes sur le daim (*Dama dama*) de l'île de Rhodos, *Biologia Gallo-Hellenica*, 18.1: 7-12.
- Bowman, B.A. 2008. Transnational Crimes Against Culture: Looting at Archaeological Sites and the Grey Market in Antiquities, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 24.3, 225-242.
- Boxill, I., C. Chambers, and E. Wint 1997. *Introduction to Social Research With Applications to the Caribbean*. Jamaica: University of the West Indies Press.
- Bramanti, B. 2013. The Use of DNA Analysis in the Archaeology of Death and Burial, in S. Tarlow and L. Nilsson Stutz (eds) *The Oxford Handbook of the Archaeology of Death and Burial*, 99-122. Oxford: Oxford University Press.
- Branch, N., M. Canti, P. Clark and Ch. Turney 2005. *Environmental Archaeology: Theoretical and Practical Approaches*. London: Hodder Arnold.
- Breder, J. 2013. Zur architektur attischer Grabbezirke klassischer Zeit, in Sporn 2013b: 29-44.
- Breiting, S., M. Mayer and F. Mogensen, 2005. *Quality Criteria for ESD-Schools: Guidelines to enhance the quality of Education for Sustainable Development*. Vienna.
- Bremmer, J.N. 2005. The Sacrifice of Pregnant Animals, in B. Alroth and R. Hägg (eds) *Greek Sacrificial Ritual: Olympian and Chthonia*: 155-163. Gothenburg: Paul Åströms Förlag.
- Bresson, A. 1991. *Recueil des inscriptions de la Pérée Rhodienne (Pérée intégrée)*: Besançon and Paris: Université de Besançon - Diffuse par Les Belles Lettres.
- Breznik, A. 2006. Archaeological Park: Activity of Reconstructing the Past. *Varstvo spomenikov/Journal for the Protection of Monuments* 41, 89-99.
- Breznik, A. 2014. *Management of an Archaeological Park*. Ljubljana: National Museum of Slovenia.

- Brisch, G. (ed.) 2005. *Cecil Torr, Rhodes in Ancient Times, Cambridge 1885. A New Edition of the First Major Account in English of the Island's Ancient Past*. Oxford: Archaeopress.
- Broc, N. 1988. Dictionnaire illustré des explorateurs et grands voyageurs français du XIXe siècle, t. I – Afrique. Paris: Éditions du CTHS.
- Brockelman, W.A. and P. Dearden 1990. The Role of Trekking in Conservation. A Case Study in Thailand, *Environmental Conservation* 17.2: 141-148.
- Buikstra, J.E., and D.H. Ubelaker (eds) 1994. *Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains*, Archaeological Survey Research Series 44. Arkansas.
- Buikstra, J.E., and L.A. Beck (eds) 2006. *Bioarchaeology. The Contextual Analysis of Human Remains*. Amsterdam: Academic Press.
- Buondelmonti, Ch. 1422. *Incipit Liber Insularum Arcipelagi Editus per Presbiterum Christophorum de Bondelmontibus de Florencia quem Misit de Ciuitate Rhodi Romam Domino Jordano Cardinal de Vrsinus Anno domini m cccc xxij [=1422]*.
- Burkhardt, N. 2013. Von Grabsteinen und Grabbauten – Typen und Entwicklung oberirdischer Grabaufsätze in den Nerkopolen der Westgriechischen Kolonien, in Sporn 2013b: 219-239.
- Butler, R. 1999. Sustainable tourism: A state-of-the-art review. *Tourism Geographies* 1.1: 7-25.
- Calciati, R. 1986. *Corpus Nummorum Siculorum. La monetazione di bronzo II (Area IV)*, Syracuse. Milano: Edizioni G.M.
- Campbell, M. 1999. Ecotourism in rural developing communities, *Annals of Tourism Research* 26.3: 534-553.
- Carlström, A. 1987. *A Survey of the Flora and Phytogeography of Rhodos, Simi, Tilos and the Marmaris Peninsula* (SE Greece, SW Turkey). Lund: University of Lund.
- Catsambis, A., B. Ford and D. Hamilton (eds) 2011. *The Oxford Handbook of Maritime Archaeology*. New York and Oxford: Oxford University Press.
- Cavanagh, W.G. 1991. Surveys, cities and synoecism, in J. Rich and A. Wallace-Hadrill (eds) *City and Country in the Ancient World* (Leicester-Nottingham Studies in Ancient Society Volume 2), 98-119. London and New York: Routledge.
- Cazes, G.H. 1989. Alternative Tourism – Reflections on an Ambiguous Concept, in Singh, Theuns and Go (eds) 1989: 117-126.
- Challis, D. 2008. *From the Harpy Tomb to the Wonders of Ephesus. British Archaeologist in the Ottoman Empire 1840-1880*. London: Duckworth.
- Chappell, D. and K. Polk 2011. Unraveling the Cordata: Just How Organized is the International Traffic in Cultural Objects, in S. Manacorda and D. Chappell (eds) *Crime in the Art and Antiquities World*: 99-113. New York: Springer.
- Coe, M.D. 1999. *The May*. New York: Thames and Hudson.
- Cohen, E. 1989. Alternative Tourism – A Critique, in Singh, Theuns and Go 1989: 127-142.
- Coldstream, J.N. 2011. Geometric Elefantiasis, in Mazarakis Ainian 2011: 801-807.
- Cook, B.F. 1997. Sir Charles Newton KCB (1816-1894), in I. Jenkins and G.B. Waywell (eds) *Sculptors and Sculpture of Caria and the Dodecanese*. London: The British Museum London.
- Corbishley, M. 2011. *Pinning Down the Past. Archaeology, Heritage and Education Today* (Heritage Matters 5). Woodbridge: The Boydell Press.
- Corbishley, M. and P.G. Stone 1994. The Teaching of the Past in Formal School Curricula in England, in P.G. Stone and B.L. Molyneaux (eds) *The Presented Past: Heritage, Museums and Education*: 383-397. London: Routledge.
- Coulié, A. 2014. Les fouilles franco-britanniques aux XIXe siècle, in *Rhodes. Une île grecque aux portes de l'Orient. Xe-Ve siècle avant J.-C.*: 23-35. Paris: Louvre éditions – Somogy éditions d'art.
- Craik, E.M. 1980. *The Dorian Aegean, States and Cities of Ancient Greece* 5, London, Boston and Henley: Routledge and Kegan Paul (= *The Dorian Aegean* [Routledge Revivals] 2014).
- CVA Berlin Antikensammlung 9: *Corpus Vasorum Antiquorum: Berlin, Antikensammlung* ix (Germany 74).
- CVA Copenhagen, National Museum 4: *Corpus Vasorum Antiquorum: Copenhagen, Musée National* iv (Denmark 4).

- CVA Karlsruhe, Badisches Landesmuseum 1: *Corpus Vasorum Antiquorum: Karlsruhe, Badisches Landesmuseum i* (Germany 7).
- CVA London, British Museum 2: *Corpus Vasorum Antiquorum: London, British Museum ii* (Great Britain 2).
- CVA London, British Museum 6: *Corpus Vasorum Antiquorum: London, British Museum vi* (Great Britain 8).
- CVA Oxford, Ashmolean Museum 2: *Corpus Vasorum Antiquorum: Oxford, Ashmolean Museum ii* (Great Britain 9).
- CVA Oxford, Ashmolean Museum 4: *Corpus Vasorum Antiquorum: Oxford, Ashmolean Museum iv* (Great Britain 24).
- D'Accunto, M. 2014. Nécropoles et société aux époques protogéométrique et géométrique, in A. Coulié and M. Filimonos-Tsopotou (eds) *Rhodes une île grecque aux portes de l'Orient. Xe - Ve siècle avant J.C.*: 56-61. Paris: Louvre éditions – Somogy éditions d'art.
- D'Agostino, B. 2006. Funerary customs and society on Rhodes in the Geometric Period. Some observations, in E. Herring and D. Ridgway (eds) *Across frontiers: Etruscans, Greeks, Phoenicians and Cypriots: studies in honour of David Ridgway and Francesca Romana Serra Ridgway*. London: Accordia Research Institute, University of London.
- D'Agostino, B. 2009. La morte e il rituale funerario Archäologie der Gräber: Tod und Grabritus, in A.H. Borbein, T. Hölscher and P. Zanker (eds) *Klassische Archäologie - Eine Einführung*: 313-333. Berlin: Reime.
- Delipetrou, P. and K. Georgiou 2011. *Asyneuma giganteum*. The IUCN Red List of Threatened Species 2011: e.T162027A5535046, viewed 17 March 2017, <<http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2011-1.RLTS.T162027A5535046.en>>.
- Dietz, S. 1992. Preface, in Sørensen and Pentz 1992: 7-8.
- Dobson, A. 1996. Environmental Sustainability: An analysis and a typology, *Environmental Politics*, 5.3: 401-428.
- Doxiadis, K.A. 1968. *Ekistics: An Introduction to the Science of Human Settlements*. Oxford: Oxford University Press.
- Dragendorff, H. und F. Hiller von Gaertringen (eds) 1903. *Thera: Untersuchungen, Vermessungen und Ausgrabungen in den Jahren 1895-1902 (Band 2): Theraeische Gräber*. Berlin.
- Dubois, L. 2000. Hippolytos and Lysippos: Remarks on Some Compounds in Ἱππο-, -ἵππος, in S. Hornblower and E. Matthews (eds) *Greek Personal Names. Their Value as Evidence*, Proceedings of the British Academy: 41-52. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Dudley, N. (ed.) 2008. *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*, Gland: International Union for Conservation of Nature.
- Dumbraveanu, D. 2007. Principles and Practice of Sustainable Tourism Planning, *Human Geographies* 1.1: 77-80.
- Elia, R.J. 1997. Looting, collecting, and the destruction of archaeological resources. *Nonrenewable Resources* 6.2: 85-98.
- Engels, J. 1988. *Funerum sepulcrorumque magnificentia. Begräbnis –und Grabluxusgesetze in der griechisch-römischen Welt mit einigen Ausblicken auf Einschränkungen des funeralen und sepulkralen Luxus im Mittelalter und in der Neuzeit*, Hermes, Heft 78. Stuttgart.
- Eriksson, G. 2013. Stable Isotope Analysis of Humans, in S. Tarlow and L. Nillsson Stutz (eds) *The Oxford Handbook of the Archaeology of Death and Burial*: 123-146. Oxford: Oxford University Press.
- European Commission 2002. *Using Natural and Cultural Heritage to Develop Sustainable Tourism in Non-traditional Tourist Destinations*, Brussels: Directorate-General for Enterprise, Tourism Unit.
- Fagan, B.M. 1996. *The Oxford Companion to Archaeology*. London and New York: Oxford University Press.
- Farjon, A. 2013a. *Pinus brutia*. The IUCN Red List of Threatened Species 2013: e.T42347A2974345, viewed 17 March 2017, <<http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.20131.RLTS.T42347A2974345.en>>.
- Farjon, A. 2013b. *Cupressus sempervirens*. The IUCN Red List of Threatened Species 2013: e.T32518A2821211, viewed 17 March 2017, <<http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.20131.RLTS.T32518A2821211.en>>.

- Fennell, D.A. 2001. *Οικοτουρισμός*. Αθήνα: Έλλην.
- Forrest, C. 2008. The Nature of Scientific Experimentation in Archaeology: Experimental Archaeology from the Nineteenth to the mid Twentieth Century, in P. Cunningham, J. Heeb and R. Paardekooper (eds) *Experiencing Archaeology by Experiment. Proceedings of the Experimental Archaeology Conference, Exeter 2007*: 61-69. Oxford: Oxbow Books.
- Fouache, E., E. Ecochard, C. Kuzucuoğlu, N. Carcaud, M. Ekmekçi, I. Ulusoy, A. Çiner and J. des Courtils 2012. Paleogeographical reconstruction and management challenges of an archaeological site listed by UNESCO: The case of the Letoon shrine and the Xanthos plain (Turkey), *Quaestiones Geographicae* 31.1: 37-49.
- Fraser, P.M. 1970-1971. Archaeology in Greece 1970-1971, *Archaeological Reports* 17: 3-32.
- Fraser, P.M. 1977. *Rhodian Funerary Monuments*. Oxford: Clarendon Press.
- Fraser, P.M. and C.E. Bean 1954. *The Rhodian Peraea and the Islands*. Oxford: Oxford University Press.
- Fraser, P.M. and Matthews, E. 1987. *A Lexicon of Greek Personal Names*. Oxford: Oxford University Press.
- Furtwängler, A. 1886. Erwerbungen den Königl. Museen zu Berlin im Jahre 1885, *Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts* 1: 129-161.
- Fussell, A. 1982. Terrestrial Photogrammetry in Archaeology, *World Archaeology* 14.2, Photogrammetry/Miscellany (Oct): 157-172.
- Garrison, E.G. 2003. *Techniques in Archaeological Geology*. New York: Springer.
- Gates, C. 1983. *From Cremation to Inhumation: Burial Practices at Ialysos and Kameiros during the Mid-Archaic Period, ca 625-525 B.C.* Occasional Paper 11. Los Angeles: Institute of Archaeology, University of California.
- Gelder von, H. 1899. Die rhodischen Inschriften, in H. Collitz and F. Bechtel (eds) *Sammlung der griechischen Dialekt-Inschriften*, 3.1: 411-686. Göttingen: Vandenhoeek und Ruprecht.
- Gelder von, H. 1900. *Geschichte der alten Rhodier*. Haag: Martinus Nijhoff.
- Georgopoulos, A., C. Oikonomou, E. Adamopoulos and E.K. Stathopoulou 2016. Evaluating Unmanned Aerial Platforms for Cultural Heritage Large Scale Mapping, *International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, XLI-B5: 355-362, doi:10.5194/isprs-archives-XLI-B5-355-2016.
- Georgopoulos, A., S. Tapinaki, G.N. Makris, M.I. Stefanakis, 2014 (presentation). Innovative Methods for Digital Heritage Documentation: The archaeological landscape of Kymissala in Rhodes, presented at 18th ICOMOS General Assembly and Symposium: 'Heritage and Landscape as Human Values', Firenze, Italy, 9-14 November 2014.
- Georgoudi, St. 2013. L'alternance de genres dans les dénominations des divinités grecques, *Eugesta* 3: 25-42.
- Gibbon, G. 2013. *Critically Reading the Theory and Methods of Archaeology: An Introductory Guide*. New York: Rowman and Littlefield.
- Goette, H.R. and O. Palagia (eds) 2005. *Ludwig Ross und Griechenland. Akten des internationalen Kolloquiums, Athen, 2-3 Oktober 2002* [Internationale Archäologie. Studia honoraria Band 24]. Rahden/Westf: Marie Leidorf.
- Goldstein, L. 2006. Mortuary Analysis and Bioarchaeology, in Buikstra, J.E. and Beck, L.A. *Bioarchaeology. The Contextual Analysis of Human Remains*: 375-387. Amsterdam: Academic Press.
- Grauer, A.L. (ed.) 2012. *A Companion to Paleopathology*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Guérin, V. 1856. *Voyage dans l'Île de Rhodes et description de cette Île*. Paris: Durand.
- Gunning, L.P. 2009. *The British Consular Service in the Aegean and the Collection of Antiquities for the British Museum*. Farnham: Ashgate Publishing Ltd.
- Hallof, K. 1987. Bibliographie Friedrich Freiherr Hiller von Gaertringen, *Klio* 69: 573-598.
- Hassler, M. 2017. The Catalogue of Life Partnership (2017). World Plants: Synonymic Checklists of the Vascular Plants of the World in the Catalogue of Life. Checklist Dataset, viewed 22 September 2017, <<https://doi.org/10.15468/7ppkhn>>.
- Hellmann, M.-Ch. 2006. *L'architecture grecque 2. Architecture religieuse et funéraire*. Paris: Editions A & J Picard.

- Helm, C. 2000. Ludwig Ross und seine Bedeutung für die klassischen Altertumswissenschaften, in M. Kunze (ed.) *Akzidenzen 12. Flugblätter der Winckelmann-Gesellschaft*: 3-24. Stendal.
- Hemsley, J., V. Cappellini and G. Stanke 2005. *Digital Applications for Cultural and Heritage Institutions*. Aldershot: Ashgate Publishing.
- HERICT: ICT at the service of Cultural Heritage, 2013a, Erasmus Intensive Programme, viewed 19 May 2017, <http://www.gim-international.com/issues/articles/id2127-A_Field_Trip_to_Rhodes.html>.
- HERICT: ICT at the service of Cultural Heritage, 2013b, Erasmus Intensive Programme, viewed 19 May 2017, <<https://www.cut.ac.cy/news/article/?contentId=118861>>.
- Hesberg, H. von 1980. Konsolengeisa des Hellenismus und der frühen Kaiserzeit, *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Römische Abteilung, Ergänzungsheft* 24. Mainz: von Zabern.
- Hesberg, H. von 1992. *Römische Grabbauten*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Hesberg, H. von and P. Zanker (eds) 1987. *Römische Gräberstraße. Selbstdarstellung – Status – Standard. Kolloquium in München vom 28. bis 30. Oktober 1985*. München: Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften.
- Hiller von Gaertringen, F. 1899. *Thera. Untersuchungen, Vermessungen, Ausgrabungen in den Jahren 1895-1898*. Erster Band. Berlin: Reimer.
- Hiller von Gaertringen, F. 1892. Moderne und antike Ortsnamen auf Rhodes, *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung* 17: 307-318.
- Hiller von Gaertringen, F. 1931. Rhodos, in A. Pauly and G. Wissowa (eds) *Real-Encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*, Supplement V: 731-840.
- Hiller von Gaertringen, F. 1917. Die Demeen der rhodischen Städte, *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung* 42, 171-184.
- Hodder, I. 1987. The Contextual Analysis of Symbolic Meanings, in I. Hodder (ed.) *The Archaeology of Contextual Meanings*: 1-10. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hoffman, B. 2006. *Art and Cultural Heritage: Law, Policy and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hoffmann, O. 1910. Grammatik und Wortregister zu den rhodischen Inschriften, in H. Collitz und F. Bechtel (eds) *Sammlung der griechischen Dialekt-Inschriften*, Band 4, Heft 3: 579-675. Göttingen.
- Holland, R. and D. Markides, 2008². *The British and the Hellenes. Struggles for Mastery in the Eastern Mediterranean 1850-1960*. New York: Oxford University Press.
- Honey, M. 1999. *Ecotourism and Sustainable Tourism. Who Owns Paradise?*. Washington DC: Island Press.
- Hope Simpson, R. and J.F. Lazenby 1973. Notes from the Dodecanese III, *Annual of the British School at Athens* 68: 127-179.
- Hopkinson, M. 2010. Ο τουρισμός στη Νότια Ρόδο, επιπτώσεις και δυνατότητες ανάπτυξης, *Δωδεκάνησος Γ'*: 69-85.
- Inglieri, R.U. 1936. *Carta Archeologica dell'Isola di Rodi*. Firenze: R. Istituto Geografico Militare.
- Jacopi, G. 1928. Esplorazione del santuario di Zeus Atabyrios, *Clara Rhodos* 1: 88-91.
- Jacopi, G. 1929. *Scavi nella necropoli di Jalisso 1924-1928*, *Clara Rhodos* III.
- Jacopi, G. 1931. *Esplorazione archeologica di Camiro I. Scavi nelle necropoli Camiresi 1929-1930*, *Clara Rhodos* IV.
- Jacopi, G. 1932-33a. Esplorazione archeologica di Camiro - II. A' Necropoli, *Clara Rhodos* VI-VII: 9-219.
- Jacopi, G. 1932-33b. Scavi e ricerche di Nisiro, *Clara Rhodos* VI-VII: 471-552.
- Jähne, B. and H. Haußecker 2000. *Computer Vision and Applications, A Guide for Students and Practitioners: a guide for students and practitioners*. San Diego, CA: Academic Press: Academic Press.
- Jebb, R.C. 1895. Sir C.T. Newton, *Classical Review* 9.1: 81-85.
- Johansen, K.F. 1958. *Exochi. Ein frührhodisches Gräberfeld*. København: Munksgaard.
- Johansen, K.F. 1979-1984. K.F. Kinch i *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., Gyldendal 1979-84, viewed 30 April 2017, <<http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=292562>>.
- Johnsen, H. and B. Olsen 1992. Hermeneutics and Archaeology: On the Philosophy of Contextual Archaeology, *American Antiquity* 57.3: 419-436.

- Joyce, R. 2006. The monumental and the trace: archaeological conservation and the materiality of the past, in N. Agnew and J. Bridgland (eds) *Of the Past, for the Future: Integrating Archaeology and Conservation: Proceedings of the Conservation Theme at the 5th World Archaeological Congress*: 13-18. Los Angeles: Getty Conservation Institute.
- Judd, M.A. 2008. The Parry Problem. *Journal of Archaeological Science* 35: 1658-1666.
- Juganaru, I.-D., M. Juganaru and A. Anghel 2008. Sustainable Tourism Types, *Annals of University of Craiova - Economic Sciences Series* 2.36: 797-804.
- Kalay, Y., Th. Kvan and J. Affleck 2007. *New Heritage, New Media and Cultural Heritage*. London: Routledge.
- Karamanlidis, A. and P. Dendrinis 2015. *Monachus monachus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2015: e.T13653A45227543, viewed 17 March 2017, <<http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2015-4.RLTS.T13653A45227543.en>>.
- Katisoti, A. 2014. The Circulation of Cypriot Lamps in Late Roman–Early Byzantine Rhodes, Greece, in Ζάρρας και Στεφανάκης 2014: 153-165.
- Katzenberg, M.A. 2012. The Ecological Approach: Understanding Past Diet and the Relationship between Diet and Disease, in A.L. Grauer (ed.) *A Companion to Paleopathology*: 97-113. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Kinch, K.F. 1914. Vroulia. Foundation Carlsberg – Copenhagen – Berlin: G. Reimer.
- Kipfer, B.A. 2000. *Encyclopedic Dictionary of Archaeology*. New York: Springer.
- Klette, R. 2014. *Concise Computer Vision*. London: Springer.
- Kontogianni, G., E.K. Stathopoulou, A. Georgopoulos and A. Doulamis 2015. HDR Imaging for Feature Detection on Detailed Architectural Scenes, *International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, XL-5/W4: 325-330, doi:10.5194/isprsarchives-XL-5-W4-325-2015.
- Kontorini, V. 1989. Οι επιγραφές, in M. Filimonos and V. Kontorini, Ένα νέο Γυμνάσιο στη Ρόδο και η μαρτυρία του Διόδωρου, XX, 100, 3-4, *Antiquité Classique* 58: 128-175.
- Korhonen, J. 2003. Should we measure corporate social responsibility?, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 10.1: 25-39.
- Kottak, C.P. 2011. *Window on Humanity: A Concise Introduction to Anthropology*. New York: McGraw-Hill.
- Kouimtzoglou, T., E.K. Stathopoulou, P. Agraftotis and A. Georgopoulos 2017. Image based 3d reconstruction data as an analysis and documentation tool for architects: the case of plaka bridge in Greece. *International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, XLII-2/W3: 391-397.
- Kurtz, D.C. and J. Boardman 1971. *Greek Burial Customs*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- Lagia, A., A. Papathanasiou and S. Triantaphyllou 2014. The State of Approaches to Archaeological Human Remains in Greece, in B. O' Donnabhain and M.C. Lozada (eds) *Archaeological Human Remains. Global Perspectives*: 105-126. New York: Springer.
- Laube, I. 2006. *Thorakophoroi. Gestalt und Semantik des Brustpanzers in der Darstellung des 4. bis 1. Jhs v.Chr.*. Rahden/Westf.: Rahden: Verlag Marie Leidorf.
- Laurenzi, L. 1936. Necropoli ialisie (scavi dell'anno MCMXXXIV-XII), *Clara Rhodos* VIII: 7-205.
- Lauter, H. 1972. Kunst und Landschaft – Ein Beitrag zum rhodischen Hellenismus, *Antike Kunst* 15: 49-59.
- Lindberg, K., D. Engeldrum and M.E. Wood (eds) 1998. *Ecotourism. A Guide for Planners and Managers* 2. Vermont: The Ecotourism Society.
- Lipe, W.D. 1984. Value and Meaning in Cultural Resources, in H. Cleere (ed.) *Approaches to the Archaeological Heritage. A Comparative Study of World Cultural Resource Management Systems*: 1-11. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lippolis, E. and G. Rocco 2011. *Archeologia greca. Cultura, società, politica e produzione*. Milano and Torino: Mondadori.
- Löwenborg, D. 2007. Watersheds as a Method for Reconstructing Regions and Territories in GIS, in J.T. Clark and E.M. Hagemeister (eds) *Digital Discovery. Exploring New Frontiers in Human Heritage*:

- CAA 2006 *Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology. Proceedings of the 34th Conference, Fargo, United States, April 2006*: 143-149. Budapest: Archaeolingua.
- Lowenthal, D. 1985. *The Past is a Foreign Country*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Maiuri, A. 1916. Ricerche archeologiche nell'isola di Rodi (1915), *Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente* 2: 285-298.
- Maiuri, A. 1921. *Rodi. Il piccolo cicerone moderno* Nr. 21: Milano, Firenze and Naples: Alfieri and Lacroix.
- Maiuri, A. 1926a. Appendix II. Le necropoli micenee dell'isola di Rodi, *Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente* 6-7 (1923-24): 251-256.
- Maiuri, A. 1926b. Parte II. La necropoli arcaica di Jalisos (Scavi del 1916 e 1922), *Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente* 6-7 (1923-24): 257-341.
- Maiuri, A. 1928a. Prefazione, *Clara Rhodos* I: 11-14.
- Maiuri, A. 1928b. Scavi ed esplorazioni nell'isola di Rodi. Esplorazione della regione dell'Acramiti, *Clara Rhodos* I: 83-84.
- Maiuri, A. 1959. *Vita d'Archeologo. Cronache dell'archeologia Napolitana*. Napoli: Montanino editore.
- Maiuri, A. 1962. *Dall'Egeo al Tirreno*. Napoli: L'Arte Tipografica.
- Masseti, M. (ed.) 2002. *Island of Deer. Natural History of the Fallow Deer of Rhodes and of the Vertebrates of the Dodecanese*. Rhodes: Environment Organization of the City of Rhodes.
- Masseti, M. and D. Mertzaniidou 2008. *Dama dama*. The IUCN Red List of Threatened Species 2008: e.T42188A10656554, viewed 17 March 2017, <<http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2008.RLTS.T42188A10656554.en>>.
- Masson, O. 1973. Les noms des esclaves dans la Grèce antique, in *Actes du colloque 1971 sur l'esclavage. Besançon 10-11 mai 1971*, 9-23. Besançon: Presses Universitaires de Franche-Comté (*Actes des colloques du Groupe de recherche sur l'esclavage dans l'antiquité*, 2) (= *Onomastica Graeca Selecta* I, Paris, 1990: 147-161).
- Masson, P. and H. Guillot 1994. Archaeofiction with Upper Primary School Children 1988-1989, in P.G. Stone and B.L. Molyneux (eds) *The Presented Past: Heritage, Museums and Education*: 375-382. London: Routledge.
- Mazarakis Ainian, A. (ed.) 2011. *The Dark Ages Revisited. Acts of an International Symposium in Memory of William D.E. Coulson. University of Thessaly, Volos, 14-17 June 2007*, Vol. II. Volos: University of Thessaly Press.
- McDougal, S. and C. Funk 2006. The Watershed Model, Local Contexts, and Settlement Pattern Studies Text (PDF). Paper presented at the 77th Annual Meeting of the Society for Pennsylvania Archaeology Washington, PA May 5-7, 2006, viewed 22 January 2017, <<http://www.phmc.state.pa.us/portal/communities/archaeology/files/mcdougalsheds.pdf>>.
- McManus, P. 1999. Archaeological parks: what are they?, *Archaeology International* 3: 57-59.
- Mee, C. 1982. *Rhodes in the Bronze Age. An Archaeological Survey*. Warminster: Aris and Phillips.
- Miltner, F. 1937. *Das Cömeterium der Sieben Schläfer*, *Forschungen in Ephesos* IV, Heft 2. Vienna: Rudolf M. Rohrer.
- Minner, I.E. 2006. *Ewig in Fremder im fremden Lande – Ludwig Ross (1806-1859) und Griechenland. Biographie*. Möhnesee-Wamel: Bibliopolis.
- Moggi, M. 1976. *I sinecismi interstatali greci, vol. 1: Dalle origini al 338 a.C.* Pisa: Edizioni Marlin.
- Morelli, D. 1955. Gli stranieri in Rodi, *Studi classici e orientali* 5: 126-190.
- Morelli, D. 1959. I culti in Rodi, *Studi classici e orientali* 8: 1-184.
- Morris, I. 1987. *Burial and Ancient Society. The Rise of the Greek City-state*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Morris, I. 1997. *Ταφικά τελετουργικά έθιμα και κοινωνική δομή στην κλασική αρχαιότητα* (translated by Κάτια Μαντέλη). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Musgrave, J. 1990. Dust and Damn'd Oblivion: A Study of Cremation in Ancient Greece, *Annual of the British School at Athens* 85: 271-299.

- Napoleone-Lemaire, J. 1969. *L'église à atrium de la grande colonnade*. Bruxelles: Centre belge de recherches archéologiques à Apamees de Syrie.
- National Park Service (NPS) 1997. *Cultural Resource Management Guideline #28*, NPS. Washington, D.C.: U.S. Department of Interior, National Park Service.
- Newton, C.T. 1865. *Travels and Discoveries in the Levant*. London: Day.
- Nilsson, M.P. 1935. Die eleusinischen Gottheiten, *Archiv für Religionwissenschaft* 32: 79-141.
- Oliverio, G. 1914. Iscrizioni inedite delle Sporadi, *Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente* 1: 367-368.
- Orssaud, D. and J.P. Sodini 2003. Le 'Brittle Ware' dans le massif Calcaire (Syrie du Nord), *7ο Διεθνές Συνέδριο Κεραμικής της Μεσογείου* (Θεσσαλονίκη, 11-16 Οκτωβρίου 1999): 491-504.
- Ortner, D.J. 2003. *Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains*. San Diego: Academic Press.
- Ortner, D.J. 2012. Differential Diagnosis and Issues in Disease Classification, in A.L. Grauer (ed.) *A Companion to Paleopathology*: 250-67. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Papachristodoulou, J. 1992. Culti e santuari di Rodi. Nuovi dati e scoperte, *La Magna Grecia e i Grandi Santuari della Madrepatria, Atti del trentunesimo Convegno di Studi sulla Magna Grecia*: 249-273. Taranto: Istituto per la storia e l'archeologia della Magna Grecia.
- Papathanasiou, A., M.P. Richards and S.C. Fox (eds) 2015. *Archaeodiet in the Greek World: Dietary Reconstruction from Stable Isotope Analysis*, Occasional Wiener Laboratory Series (OWLS), Hesperia Supplement 49.
- Pataarchonov, P. 2012. Role and Place of Alternative Tourism Development in Mountain Areas, *Journal of Settlements and Spatial Planning Special Issue*, 1: 149-155.
- Patsiada, V. 1996. Grabtische und Grabaltäre in der Nekropole von Rhodos, in D. Berges (ed.) *Rundaltäre aus Kos und Rhodos*: 84-109. Berlin: Mann.
- Pergent, G. 1992. Key species in the Mediterranean littoral. The importance of *Posidonia oceanica* meadows. *The European Coastline Study*: 32-36. Galway: European Science Foundation and Commission of the European Communities.
- Pernier, L. 1914a. Ricognizioni archeologiche nelle Sporadi, *Bollettino d'Arte* 8: 219-242.
- Pernier, L. 1914b. Ricognizioni archeologiche nelle Sporadi, *Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente* 1: 364-367.
- Petersmann, H. 1987. Altgriechischer Mutterkult. Matronen und verwandte Gottheiten, in G. Bauchhenss, G. Neumann (eds) *Ergebnisse eines Kolloquiums veranstaltet von der Göttinger Akademie Kommission für die Altertumskunde Mittel-und Nordeuropas*: 171-199. Beihefte der Bonner Jahrbücher 44. Köln.
- Pettegrew, D.K. 2001. Chasing the Classical Farmstead: Assessing the Formation and Signature of Rural Settlement in Greek Landscape Archaeology, *Journal of Mediterranean Archaeology* 14.2: 189-209.
- Piraccini, R. 2016. *Rhinolophus ferrumequinum*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e. T19517A21973253, viewed 17 March 2017, <<http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T19517A21973253.en>>.
- Podgorny, I. 2004². The Excluded Present: Archaeology and Education in Argentina, in P. Stone and R. Mac Kenzie (eds) *The Excluded Past: Archaeology in Education*: 183-189. London: Routledge.
- Polignac, F. de 2005. Perspectives et limites de l'analyse de l'incinération dans le monde grec, in Bachelot (ed.): 173-181.
- Poulter, G.A. and I. Kerslake 1997. Vertical Photographic Site Recording: The 'Holmes Boom', *Journal of Field Archaeology*, 24.2: 221-232.
- Pugliese Carratelli, G. 1955-1956. Nuovo supplemento epigrafico rodio, *Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente* 33-34, NS17-18: 157-181.
- Rabe, B. 2008. *Tropaia, τροπή und σκῆλα. Entstehung, Funktion und Bedeutung des griechischen Tropaions*. Tübinger Archäologische Forschungen, Band 5. Rahden/Westf.: Verlag Marie Leidorf.
- Rahtz, S. and P. Reilly 2003. *Archaeology and the Information Age*. Oxon, UK: Routledge.

- Renfrew, C. and P. Bahn (eds) 2001. *Αρχαιολογία. Θεωρίες, μεθοδολογία και πρακτικές εφαρμογές* (μτφρ. Ι. Καραλή-Γιαννακοπούλου). Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα.
- Richardson, W. 2004². Well in the Neolithic... : Teaching about the Past in English Primary Schools in the 1980's, in P. Stone and R. Mac Kenzie (eds) *The Excluded Past: Archaeology in Education*: 282-292. London: Routledge (2nd edition).
- Roberts, C.A. 2013. The Bioarchaeology of Health and Well-Being: Its Contribution to Understanding the Past, in S. Tarlow and L. Nillsson Stutz (eds) *The Oxford Handbook of the Archaeology of Death and Burial*: 79–98. Oxford: Oxford University Press.
- Robinson, D.M. 1942. *Excavations at Olynthus XI. Necrolynthia. A Study in Greek Burial Customs and Anthropology*. Baltimore: John Hopkins Press.
- Ross, L. 1845. *Reisen auf den griechischen Inseln des agäischen Meeres* IV. Stuttgart und Tübingen: Cotter.
- Ross, L. 1852. *Reisen nach Kos, Halikarnassos, Rhodos und Cypern*. Halle.
- Ruppenstein, F. 2013. Cremation Burials in Greece from the Late Bronze Age to the Early Iron Age: continuity or change, in M. Lochner and F. Ruppenstein (eds), *Brandbestattungen von der mittleren Donau bis zur Agäis zwischen 1300 und 750 v. Chr. Akten des internationalen Symposiums und der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 11-12 Februar 2010*: 185-196. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Samuel, A.E. 1972. *Greek and Roman Chronology: Calendars and Years in Classical Antiquity*, Handbuch der Altertumswissenschaft, Abteilung 1, Teil 7. München: C.H. Beck.
- Schäfer, J. 1957. *Studien zu den griechischen Relieffpithoi des 8.-6. Jahrhunderts v. Chr. aus Kreta, Rhodos, Tenos und Boeotien*. Kallmünz: Lassleben.
- Schepartz, L.A., S.C. Fox and C. Bourbou 2009. *New Directions in the Skeletal Biology of Greece*, Hesperia Supplement 43.
- Schindel, U. 1972. Hiller von Gaertringen Friedrich, in *Neue Deutsche Biographie* 9: 155. Berlin: Duncker and Humblot, viewed 29 April 2017, <<http://www.deutsche-biographie.de/pnd118704966.html>>.
- Schröder, W.-A. on-line. Kinch, Karl Frederik (1853–1921) in *Philologische Biographien, Materialien zur Biographie klassischer Philologen, vornehmlich von Handschriftenforschern, TEUCHOS – Zentrum für Handschriften- und Textforschung*, viewed 24 March 2017, <<http://www.teuchos.uni-hamburg.de/interim/prosop/Kinch.Karl.html>>.
- Schultz, M. 2001. Paleohistopathology of Bone: A New Approach to the Study of Ancient Diseases. *American Journal of Physical Anthropology* 44: 106-147.
- Schweiter, H.B. 1922. Archäologische Funde in den Jahren 1916-1923, Griechenland, *Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts* 37: 334-336.
- Scirpo, P.D. 2011. Οι Ροδο-κρητικές Λατρείες στην Γέλα και τον Ακράγαντα κατά την Αρχαϊκήν Περίοδο. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Segre, M. 1951. Rituali rodii di sacrifici, *La Parola del Passato* 6: 139-153.
- Segre, M. e G. Pugliese Carratelli 1952. Tituli Camirenses, *Annuario della Scuola Archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente* XXVII-XXIX, n.s. XI-XIII [1949-1951]: 141-318.
- Selivanov, S. 1892. *Topography of Ancient Rhodes*, Kazan (in Russian).
- Shapiro, L.G. and G.C. Stockman 2001. *Computer Vision*. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, cop.
- Simantoni-Bournia, E. 2004. *La Céramique grecque à reliefs. Ateliers insulaires du VIIIe au VI siècle avant J.C.* Genève and Paris: Droz and Diffusion Champion.
- Simon, E. 1995. Doppelgottinnen in Anatolien, Griechenland und Rom, *Eirene* 31: 69-87.
- Singh, T.V., H.L. Theuns and F.M. Go (eds) 1989. *Towards Appropriate Tourism: The Case of Developing Countries* Europäische Hochschulschriften / European University Studies / Publications Universitaires Européennes (Book 11). Frankfurt/M., Bern, New York, Paris: Peter Lang.
- Smardz, K. 2004². Archaeology in the Toronto School System: the Archaeological Research Centre, in P. Stone and R. Mac Kenzie (eds) 2004². *The Excluded Past: Archaeology in Education*: 293-307. London: Routledge.

- Smith, C. 1883. Inscriptions from Rhodes, *Journal of Hellenic Studies* 4: 136-141.
- Smith, C. 1884. Four archaic vases from Rhodes, *Journal of Hellenic Studies* 5: 220-240.
- Smith, C. 1885. Vases from Rhodes with incised inscriptions, *Journal of Hellenic Studies* 6: 371-377.
- SNG Copenhagen: *Sylloge Nummorum Graecorum, The Danish National Museum, Copenhagen* vol. 1: *Sicily-Italy*. Copenhagen 1981.
- Sokolowski, F. 1962. *Lois sacrées des cités grecques: Supplément*, Travaux et mémoires, 11. Paris: De Boccard.
- Sørensen, D. 1992. Preface, in Sørensen and Pentz 1992, 7-8.
- Sørensen, L.W. 1992. Excavations and Surveys in Southern Rhodes: The Post-Mycenaean Periods until Roman Time, in Sørensen and Pentz 1992: 11-157.
- Sørensen, L.W. and P. Pentz 1992. *Excavations and Surveys in Southern Rhodes: The Post-Mycenaean Periods until Roman Times and the Medieval Period*. Lindos IV.2. Results of the Carlsberg Foundation Excavations in Rhodes 1902-1914. Copenhagen: National Museum of Denmark, Collection of Near East and Classical Antiquities.
- Sporn, K. 2013a. Grabbezirke und Grabmarker im klassischen Griechenland, in Sporn 2013b: 261-282.
- Sporn, K. (ed.) 2013b. *Griechische Grabbezirke klassischer Zeit. Normen und Regionalismen. Akten des Internationalen Kolloquiums am Deutschen Archäologischen Institut, Abteilung Athen 20.-21. November 2009*. ATHENAIA Band 6. München.
- Stathopoulou, E.K., A. Georgopoulos, G. Panagiotopoulos and D. Kaliampakos 2015. Crowd sourcing Lost Cultural Heritage, *International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences* II-5/W3: 295-300, doi:10.5194/isprsannals-II-5-W3-295-2015.
- Stefanakis, M.I. 2015. The Kymissala (Rhodes, Greece) Archaeological Research Project, *Archeologia* 66: 47-62.
- Stefanakis, M.I., K. Kalogeropoulos, A. Georgopoulos and Chr. Bourbou 2015. The Kymissala (Rhodes) Archaeological Research Project (KARP): Multi-Disciplinary Experimental Research and Theoretical Issues, in C. Haggis and C.M. Antonaccio (eds) *Classical Archaeology in Context. Theory and Practice in Excavation in the Greek World*: 259-314. Mouton: Walter de Gruyter.
- Stephens-Crawford, J. 1990. *The Byzantine Shops at Sardis*, Archaeological Exploration of Sardis 9, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Stodder, A.L.W. and M. Palkovich, (eds) 2012. *The Bioarchaeology of Individuals*. Gainesville: University Press of Florida.
- Stritch, D. 2006. Archaeological Tourism as a Signpost to National Identity: Raising Aphrodite in Cyprus, in I. Russell (ed.) *Images, Representations and Heritage Moving beyond Modern Approaches to Archaeology*: 43-60. New York: Springer.
- Stylianidis, E., P. Patias and M. Santana (eds) 2011. *CIPA Heritage Documentation Best Practices and Applications*. The ICOMOS and ISPRS Committee for Documentation of Cultural Heritage XXI International Symposium – CIPA 2007, Athens XXII International Symposium – CIPA 2009, Kyoto. CIPA Series 1, 2007 and 2009, Volume XXXVIII-5/C19.
- Taylor, P. 2016. *Rhinolophus blasii*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T19515A21972073, viewed 17 March 2017, <<http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T19515A21972073.en>>.
- Thieme, U., F. Becker, F.C. Willis and H. Vollmer 1999. *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart* Band 3: 385-385. Leipzig: Seemann.
- Thomas, G. 2007. *Education and Theory: Strangers in Paradigms*. Maidenhead: Open University Press.
- Thuesen, Ing. 2008. Towards an International Agenda for Agreeing on a Standard Policy of Preservation, Presentation and Management of Archaeological Sites and Parks, in N. Marchetti and Ing. Thuesen (eds) *ARCHAIA: Case Studies on Research Planning, Characterisation, Conservation and Management of Archaeological Sites*, British Archaeological Reports International Series 1877: 23-29. Oxford.
- Tod, M.N. 1921. The Progress of Greek Epigraphy, 1919-1920, *Journal of Hellenic Studies* 41: 50-69.
- Torr, C. 1885: see Brisch 2005.

- Tryfona, M.S. and A. Georgopoulos 2016. 3D Image Based Geometric Documentation of the Tower of Winds, *International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, XLI-B5: 969-975, doi:10.5194/isprs-archives-XLI-B5-969-2016.
- Tulving, E. 2013. *Memory, Consciousness and the Brain: The Tallinn Conference*. Hove, UK: Psychology Press.
- Turnovsky, P. 2005. The Morphological Repertory of Late Roman/Early Byzantine Coarse Wares in Ephesos, in J.M. Gurt, I. Esparraguera, J. Buxeda and M.A. Cau (eds) *LRCW 1. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean. Archaeology and Archaeometry, Barcelona 14-16 March 2002*, British Archaeological Reports International Series 1340: 635-646. Oxford.
- UNCED 1992. *Agenda 21. The United Nations Programme of Action from Rio*. New York: United Nations.
- UNESCO 1970: *Convention on the Means of Prohibiting and of Ownership of Cultural Property, Preventing the Illicit Import, Export and Transfer, Adopted by the General Conference at its Sixteenth Session Paris, 14 November 1970*, viewed 19 April 2017, <<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001333/133378mo.pdf>>.
- UNESCO 2002: *Education for Sustainability. From Rio to Johannesburg: Lessons learnt from a decade of commitment*. Paris: UNESCO.
- UNESCO 2005: *Report by the Director-General on the United Nations Decade of Education for Sustainable Development: International Implementation Scheme and UNESCO's Contribution to the Implementation of the Decade-Draft*. Paris: UNESCO.
- UNESCO 2011: *The fight against the illicit trafficking of cultural objects the 1970 Convention: Past and Future*. Paris: UNESCO.
- UNESCO 2014: *Shaping the Future We Want. UN Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014) Final Report*. Paris: UNESCO.
- Van Bodengraven, P. and M. Barten 2011. *Walking on Rhodes*. Driebergen-Rijsenburg: One Daywalks Publications.
- Veronese, F. 2009. Il patrimonio archeologico del Dodecaneso e il suo utilizzo propagandistico: spunti di riflessione sulla politica culturale del fascismo nel Mare Nostrum (ovvero dell'uso pubblico della storia), in M. Peri (ed.) *La Politica Culturale del Fascismo nel Dodecaneso. Atti del Convegno –Padova, 16-17 Novembre 2007*: 137-150. Padova: Esedra.
- Vitelli, K.D. and C. Colwell-Chanthaphonh (eds) 2006². *Archaeological Ethics*. Lanham, MD: Alta Mira Press.
- Walker, P.L., R.R. Bathurst, R. Richman, T. Gjerdrum and V.A. Andrushko 2009. The Causes of Porotic Hyperostosis and Cribra Orbitalia: A Reappraisal of the Iron-Deficiency-Anemia Hypothesis, *American Journal of Physical Anthropology*, 139: 109-125.
- Wallace, G. and A. Russel, 2004. Eco-Cultural Tourism as a Means for the Sustainable Development of Culturally Marginal and Environmentally Sensitive Regions, *Tourist Studies* 4.3: 235-254.
- Weaver and, D.B. and L. Lawton 1999. *Sustainable tourism: A critical analysis* (Research report series 1), Gold Coast, Queensland: Cooperative Research Centre for Sustainable Tourism.
- Weber, M. 2004. Die Tonlampen, in U. Jantzen und H.J. Kienast (eds) *Die Wasserleitung des Eupalinos. Die Funde, Samos 20*: 12-50. Bonn: In Kommission bei Habelt.
- Welter, F. 1920. *Aus der Karlsruher Vasensammlung*. Offenburg, Baden: A. Reiff & cie.
- Woolfitt, C. 1992. *The Custom of Cremation in Early Iron Age*. Unpublished Ph.D. dissertation. Queen's University, Kingston.
- WWF Ελλάς 2008: Οικολογικός απολογισμός της πυρκαγιάς του Ιουλίου 2008 στη Ρόδο, WWF Ελλάς, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2008, viewed 24 March 2017, <http://www.wwf.gr/images/pdfs/Fire_report_Rhodes_final.pdf>.
- Zapheiroupolou, Ph. 2013. Stone Monuments as Grave Markers of Classical Times on Thera and Paros in the Cycladic Archipelago, in Sporn 2013b: 115-120.
- Zarras, N. in print. Early Byzantine Finds from the Necropolis of Kymisala in Southern Rhodes, in *Το Αρχαιολογικό Έργο στα Νησιά του Αιγαίου, Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο. Ρόδος, 27 Νοεμβρίου-1 Δεκεμβρίου 2013*. Ρόδος: Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Αιγαϊακών Σπουδών.

- Zifferero, A. 2008. *From Archaeological Parks to the Enhancement of Archaeological Perspective: New Direction in Italian Heritage Management*. Roma: Dipartimento di Archaeologia e Storia delle Arti, Universita Degli Studi di Siena Press.
- Trümpy, C. 1997. *Untersuchungen zu den altgriechischen Monatsnamen und Monatsfolgen* (Bibliothek der Massischen Altertumswissenschaften, series 2, 98). Heidelberg: C. Winter.
- Αγγελή, Α. 2013. Οι ταφικοί περίβολοι της Αμβρακίας, in Sporn 2013b: 179-189.
- Ανδρέου, Ι. 1991. Τα επιγράμματα του Πολυανδρίου της Αμβρακίας, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 41 (1986), Α' Μελέτες: 425-445.
- Ανδρόνικος, Μ. 1963. Ελληνικά επιτύμβια μνημεία, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 17 (1961-62), Μελέται: 152-210.
- Αριανούτσου, Μ., Π. Δεληπέτρου, Π. Δημόπουλος, Ε. Οικονομίδου, Β. Καραγιαννακίδου, Π. Κωνσταντινίδης, Π. Παναγιωτίδης, Ε. Πανίτσα, Γ. Τσιουρλής 1997. Τύποι οικοτόπων στην Ελλάδα, in Ντάφης κ.ά. 1997: 402-435.
- Αρχοντίδου-Αργύρη, Α. 1982. Πυρά στη Μονόλιθο της Ρόδου, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 32 (1977), Α' Μελέτες: 261-280.
- Ασημακοπούλου-Ατζακά, Ρ. 2014. Τα ψηφιδωτά δάπεδα των νησιών του Αιγαίου, με έμφαση στα Δωδεκάνησα, κατά την Ύστερη Αρχαιότητα. Σχέσεις με τα ψηφιδωτά των προς Ανατολάς περιοχών, in Ζάρρας και Στεφανάκης 2014: 41-80.
- Αυγερινού, Σ., Ι. Σπυρόπουλος, Α. Τουφεγγοπούλου 2012. Ο Αειφόρος Τουρισμός στη μεγάλη και στη μικρή κλίμακα. Τεκμήρια και προϋποθέσεις, *3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος*, viewed 22 July 2017, <<http://irakleitos2.ntua.gr/docs/50/o%20aeiforos%20tourismos%20stin%20megali.pdf>>.
- Βαλάκος, Ε., Β. Βογιατζής, Σ. Καζαντζίδης, Μ. Λαζαρίδου-Δημητριάδου, Α. Λεγάκης, Δ. Μπόμπορη, Π. Οικονομίδης, Β. Φλαρή, Σ. Φραγγεδάκη-Τσώλη και Β. Χονδρόπουλος 1997. Η ποικιλότητα της πανίδας της Ελλάδας, in Ντάφης κ.ά.: 491-516.
- Βέμη, Μπ. 1995. Μνημεία και Εκπαίδευση: η Συμβολή των Δασκάλων, *Αρχαιολογία και Τέχνες* 56: 55-60.
- Βεργωτή, Θ. 2009. Η Αειφορική Διαχείριση Νησιωτικών Περιοχών με Πολιτισμικό και Οικολογικό Ενδιαφέρον. Η Περίπτωση της Ευρύτερης Περιοχής της Κυμισάλας στη Ρόδο. Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Εργασία. Ρόδος: Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Βεργωτή, Θ. 2010. Προοπτικές αειφόρου ανάπτυξης και εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη στην ευρύτερη περιοχή της αρχαίας Κυμισάλας του Δήμου Αταβύρου της Νήσου Ρόδου. Μια εναλλακτική πρόταση, *Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου, Τοπικές Κοινωνίες και Τριτοβάθμια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Συνύπαρξη για Αειφορική Ανάπτυξη*. Ρόδος: Δήμος Ροδίων – Πανεπιστήμιο Αιγαίου – Διεθνές Κέντρο Συγγραφέων και Μεταφραστών Ρόδου, viewed 25 August 2016, <<http://www.eulimene.eu/read/Vergoti%20Thomais.pdf>>.
- Βεργωτή, Θ., Π. Φώκιαλη και Μ.Ι. Στεφανάκης, 2013. Αναγνυχή και εκπαίδευση στην Κυμισάλα της νήσου Ρόδου, in Β. Παπαβασιλείου (ed.) *Αειφορικές Τοπικές Κοινωνίες: Πραγματικότητα ή Ουτοπία; ΠΜΣ Περιβαλλοντική Εκπαίδευση Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ.*: 595-615. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Βολανάκης, Ι. 1987. Συμβολή στην έρευνα των παλαιοχριστιανικών μνημείων της Δωδεκανήσου, *Δωδεκανησιακά Χρονικά* IB': 65-118.
- Βολανάκης, Ι. 1988. Τα παλαιοχριστιανικά μνημεία της νήσου Χάλκης και Αλμινιάς, *Αφιέρωμα στον Μητροπολίτη Ρόδου κ.κ Σπυρίδωνα επί τη Συμπληρώσει Τεσσαράκοντα Ετών Αρχιερατείας*: 327-342. Αθήναι.
- Γεννάδιος, Ι. 1930. *Ο Λόρδος Έλγιν και οι προ αυτού ανά την Ελλάδα, και τας Αθήνας ιδίως αρχαιολογήσαντες επιδρομείς, 1440-1837*. Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας 25. Αθήναι.
- Γιαννικουρή, Α. 1999. Το ιερό της Δήμητρος στην πόλη της Ρόδου, in *Ρόδος 2400 χρόνια. Η πόλη της Ρόδου από την ίδρυσή της μέχρι την κατάληψη από τους Τούρκους (1523)*, Α': 63-72. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού – Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων.
- Γκαζή, Α. 2004. Μουσεία για τον 21° Αιώνα, *Τετράδια Μουσειολογίας* 1: 3-13.

- Γρηγοριάδου, Α., Α. Γιαννικουρή και Τ. Μαρκέτου 2001. Καύσεις νεκρών από την Ιαλυσό, in Σταμπολίδης 2001: 373-401.
- Δάκαρης, Σ.Ι. 1955. Ταφικός περίβολος του Ανακτορίου, *Αρχαιολογική Εφημερίς*, Παράρτημα: 16-22.
- Δεδούλη, Μ. 2001. Βιωματική μάθηση: Δυνατότητες αξιοποίησής της στην ευέλικτη ζώνη, *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων* 6: 145-159, viewed 22 May 2016, <<http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos6/deloudi.PDF>>.
- Δενδρινός, Π., Α. Καραμανλίδης και Β. Παράβας 2009. Monachus monachus, in Λεγάκις και Μαραγκού 2009: 366-369.
- Δεσπίνης, Γ.Ι. 2002. Αττικοί επιτύμβιοι ναῖσκοι του 4^{ου} αι. π.Χ.: μία πρώτη προσέγγιση, in Δ. Δαμάσκος (ed.), *Αρχαία ελληνική γλυπτική. Αφιέρωμα στη μνήμη Στέλιου Τριάντη*, Μουσείο Μπενάκη, 1ο παράρτημα: 209-231. Αθήνα: Μουσείο Μπενάκη.
- Δημητρίου, Α. 2009. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Περιβάλλον, Αειφορία. Θεωρητικές και Παιδαγωγικές Προσεγγίσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Δημόπουλος, Π., Ε. Bergmeier, Κ. Θεοδωρόπουλος, Ρ. Fischer και Μ. Τσιαφούλη 2005. *Οδηγός Παρακολούθησης Τύπων Οικοτόπων και Φυτικών Ειδών (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ)*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Τμήμα Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων – Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.
- Δήμου, Μ., Χ. Τανανάκη, Ε. Καραζαφείρης, Σ. Γούναρη, Δ. Μεσαναγρενός, και Α. Θρασυβούλου 2002a. Μέλι της Ρόδου – προοπτικές για την απόκτηση 'προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης', *1ο Επιστημονικό Συνέδριο Μελισσοκομίας – Σηροτροφίας*: 77-94. Αθήνα.
- Δήμου Μ., Χ. Τανανάκη, Ε. Καραζαφείρης, Δ. Μεσαναγρενός, Σ. Γούναρη και Α. Θρασυβούλου 2002b. Γυρεολογικός άτλαντας των μελισσοκομικών φυτών της νήσου Ρόδου, *1ο Επιστημονικό Συνέδριο Μελισσοκομίας – Σηροτροφίας*: 33-43. Αθήνα.
- Διακογεωργίου, Π.Ε. 2010. *Τα Σιάννα της Ρόδου. Συμβολή στην Ιστορία και τη Λαογραφία*. Ρόδος.
- Δρελιώση-Ηρακλείδου, Α. 1997. Οικόπεδα Δ. Διακίδη, Γ. Μηνέττου, Ν. Χατζηδημητρίου, Ν. Πυράκη, Ι. Γερονικόλα (οδός Χειμάρρας και Εν. Δυνάμεων), *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 47 (1992), Β' 2 Χρονικά: 615-617.
- Ευσταθίου, Μ. 2001. Το νεκροταφείο της αρχαίας Οίας στη Θήρα. Ταφές καύσης, in Σταμπολίδης 2001: 301-320.
- Ζάρρας, Ν. 2013. Παλαιοχριστιανικές θέσεις και ευρήματα στην ευρύτερη περιοχή της Κυμισάλας Ρόδου. Μια πρώτη παρουσίαση, *Το Αρχαιολογικό Έργο στα νησιά του Αιγαίου (Ρόδος 27 Νοεμβρίου - 1 Δεκεμβρίου)*. Ρόδος: Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Αιγαίων Σπουδών, Περγύλψεις Ανακοινώσεων, 44.
- Ζάρρας Ν. και Μ.Ι. Στεφανάκης (eds) 2014. *Αρχαιολογία και Τέχνη στα Δωδεκάνησα κατά την Ύστερη Αρχαιότητα. Ημερίδα στη μνήμη του Ηλία Κόλλια* (Ρόδος, 19 Δεκεμβρίου 2011), Ευλιμένη Σειρά Αυτοτελών Εκδόσεων 2. Ρέθυμνο: Μεσογειακή Αρχαιολογική Εταιρεία.
- Ζαφειροπούλου, Φ. 2001. Καύσεις στις γεωμετρικές Κυκλάδες. Οι περιπτώσεις της Νάξου και της Πάρου, in Σταμπολίδης 2001: 285-299.
- Ζερβάκη, Φ. 2011. Νεκροταφείο της ΥΕΙΠΓ – Υπομνηκναϊκής περιόδου στην Αγία Αγάθη της Ρόδου, in Mazarakis Ainian 2011: 609-625.
- Ζερβουδάκη, Η. 1973. Γλυφάδα, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 25 (1970), Β' 2 Χρονικά: 517-518.
- Ζερβουδάκη, Η. 1988. Vorläufiger Bericht über Terrakoten aus dem Demeter Heiligtum der Stadt Rhodos, in D. Sørensen and I. Papachristodoulou (eds) *Archaeology in the Dodecanese*: 129-137. Copenhagen: National Museum of Denmark, Department of Near Eastern and Classical Antiquities.
- Ημερολόγιο 2011. *Το Ημερολόγιο ενός Αρχαιολόγου*. Ηγουμενίτσα: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού – ΛΒ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.
- Θεοδωρίδης, Ν. 2008. Η συμβολή της βιοποικιλότητας στην αύξηση του τουριστικού προϊόντος και τη στήριξη της τοπικής οικονομίας. *1ο Τοπικό Συνέδριο Ρόδου για την ανάπτυξη και προώθηση δραστηριοτήτων ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού*. Δήμος Καμείρου Ρόδου. 13 Δεκεμβρίου 2008. 29/09/2015. , viewed 14 September 2016, <<http://www.ecomuseum.gr/index.php/hmerides-sunedria/lotopiko-sunedrio2008/peri-tou-sunedriou/oi-eisigiseis/25-theodoridis-nikos>>.

- Θεοδωρίδης, Ν. 2011. Οικονομική και Κοινωνική Σημασία των Αγαθών, Υπηρεσιών και Λειτουργιών των Φρυγανικών Οικοσυστημάτων στο Νησί της Ρόδου, Δημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Σχολή Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος Τομέας Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Φυσικών Πόρων Εργαστήριο Δασικής Οικονομικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Θεοδωρίδης, Ν. και Θ. Φαντίδης 2006. *Φυτά της Δωδεκανήσου*. Ρόδος: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δωδεκανήσου.
- Θεοδωρίδης, Ν., Κ. Βούλγαρης, Κ. Παπαστεργίου 2008. Το πλατόνι της Ρόδου: Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, επιπτώσεις από τις πυρκαγιές, την κτηνοτροφία και την λαθροθηρία, in Κ.Θ. Μαντζανάς και Β.Π. Παπαναστάσης (eds) *Λιβαδοπονία και Προστατευόμενες Περιοχές. Πρακτικά του Πανελληνίου Λιβαδοπονικού Συνεδρίου. Λεωνίδιο Αρκαδίας. 2-4 Οκτωβρίου 2008*: 241-247. Θεσσαλονίκη: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων-Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος – Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία.
- Θυρή-Διακομανάλη, Ι.Γ. 2000. *Το χωριό Μονόλιθος της Ρόδου, Ιστορική και Λαογραφική Μελέτη*. Ρόδος. Ιατρού, Γ., Σ. Κοκκίνη, Κ. Γεωργίου και Ι. Μπαζός 1997. Τα φυτικά είδη του Παραρτήματος II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ στην Ελλάδα, in Ντάφης κ.ά. 1997: 441-469.
- Καθάρειο, Κ. 2002. *Το εργαστήριο του ζωγράφου του Μελεάγρου και η εποχή του. Παρατηρήσεις στην Αττική κεραμική του πρώτου τετάρτου του 4ου αι. π.Χ.* Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Καΐλα, Μ., Α. Κατσίκης, Π. Φώκιαλη και Α. Ζαχαρίου (eds) 2011. *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη: Νέα Δεδομένα και Προσανατολισμοί*. Αθήνα: Διάδραση.
- Καλαμποκίδης, Κ., Μ. Βαΐτης, Π. Παλαιολόγου, Γ. Τάταρης, Ο. Ρετσιλίδου και Ι. Χατζόπουλος 2014. Βάση Γεωγραφικών Δεδομένων της Νήσου Ρόδου για Διαχείριση Κινδύνων, *Πρακτικά του Πανελληνίου Συνεδρίου Η χρήση των νέων τεχνολογιών στην πρόληψη και τη διαχείριση φυσικών καταστροφών – Ο ρόλος της Πολιτικής Προστασίας*, 24-26 Οκτωβρίου 2014. Ρόδος: Οργάνωση Δήμος Ρόδου, viewed 05 November 2016, <http://aegis.aegean.gr/wp-content/uploads/2014/11/2_5-SafeRhodes-2014.pdf>.
- Καραλή, Α. 1998. *Λεξικό Αρχαιολογικών - Περιβαλλοντικών Όρων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Καραλή, Α. 2005. *Περιβαλλοντική Αρχαιολογία*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Κασβίκης, Κ. και Κ. Κουνελάκης, 2000. Από την Αρχαιολογική Ανασκαφή στο Μουσείο της Τάξης. Ένα πειραματικό Πρόγραμμα Εισαγωγής της Αρχαιολογίας στο Δημοτικό Σχολείο, *Αρχαιολογία και Τέχνες* 77: 54-58.
- Κασβίκης, Κ., Κ. Νικονάνου και Ε. Φουρλίγκα 2002. Εκπαιδευτικά Προγράμματα Αρχαιολογίας στην Ελλάδα. Τα Αποτελέσματα μίας Έρευνας και μίας Εναλλακτικής Πειραματικής Εφαρμογής, *Αρχαιολογία και Τέχνες* 85B: 103-113.
- Κατσαδωράκης, Γ. και Κ. Παραγκαμιάν 2007. *Απογραφή των υδροτόπων των νησιών του Αιγαίου. Ταυτότητα, οικολογική κατάσταση και απειλές*. Αθήνα: WWF Ελλάς.
- Κατσιώτη, Α. 2010. Ομάδα λυχνariών της Ύστερης Αρχαιότητας από τη Ρόδο, in Παπανικόλα-Μπακιρτζή και Κουσουλάκου 2010, Α': 232-248.
- Κατταβενός, Ν. 2010. Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Θαλάσσιο Περιβάλλον: Τα θαλάσσια γρασίδια (λιβάδια Ποσειδωνίας) στα Δωδεκάνησα. Δημοσίευτη Μεταπτυχιακή Εργασία. Ρόδος: Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Κολοκυθάς, Δ. 2011a. Η Διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας της Κυμισάλας της Ρόδου, στο Πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη, *Δωδεκάνησος* 5: 67-80.
- Κολοκυθάς, Δ. 2011b. Γνώσεις και Στάσεις Εκπαιδευτικών για Θέματα Βιολογικής και Πολιτιστικής Ποικιλότητας, στο Πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη: Η Περίπτωση της Προστατευόμενης Περιοχής της Αρχαίας Κυμισάλας της Ρόδου. Δημοσίευτη Μεταπτυχιακή Εργασία. Ρόδος: Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Κολοκυθάς, Δ., Μ.Ι. Στεφανάκης και Β. Παπαβασιλείου 2013. Η Μελέτη Πεδίου στο Πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη: Εκπαιδευτική Επίσκεψη στην Κυμισάλα της Ρόδου, in Μ. Καΐλα, Α. Μόγιας, και Β. Παπαβασιλείου (eds) *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία στις Αρχές του 21^{ου} Αιώνα. Προβλήματα και Προβληματισμοί σε Εποχές Κρίσης*: 397-419. Αθήνα: Διάδραση.

- Κομίλης, Π. 2001. *Οικοτουρισμός: η εναλλακτική προοπτική αιφόρου τουριστικής ανάπτυξης*. Αθήνα: Προπομπός.
- Κοντορίνη, Β. 1989. *Ανέκδοτες επιγραφές Ρόδου II*, Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Κοτταρίδη, Α. 1993. Η έρευνα στις Αιγαίες, μια πόλη κατά κόμας, *Το Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και τη Θράκη* 7: 83-88.
- Κωνσταντινόπουλος, Γρ. 1970. Ύπαιθρος Ρόδου, Κυμισάλα, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 24 (1969), Β' 2 Χρονικά: 480-482.
- Λεγάκις, Α. και Π. Μαραγκού 2009. *Το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας*. Αθήνα: Ελληνική Ζωολογική Εταιρεία.
- Λιαράκου, Γ. και Ε. Φλογαίτη 2007. *Από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη. Προβληματισμοί, Τάσεις και Προτάσεις*. Αθήνα: Νήσος-Π. Καπόλα.
- Λιλιμπάκη-Ακαμάτη, Μ. 1994. *Λαξευτοί θαλαμωτοί τάφοι της Πέλλας*. Αθήνα: Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων.
- Μαΐλλης, Α.Σ., Κ.Ε. Σκανδαλίδης, και Κ.Φ. Τσαλαχούρης 2002. *Η Ρόδος τον 19^ο αιώνα*. Αθήνα και Ρόδος: Θυμέλη/ΤΕΔΚ Δεδεκανήσου.
- Μαλακασιώτη, Ζ. και Φ. Τσούκα 2011. Ζητήματα ταφικών πρακτικών στα νεκροταφεία της εποχής του Σιδήρου στην περιοχή της αρχαίας Άλου, θέση Βουλοκαλύβα, in Mazarakis Ainian 2011: 609-625.
- Μανακίδου, Ε. 1999. Η σημασία και η προσφορά της αρχαιολογικής έρευνας στην Ελλάδα, in Βούρτσας, Ι. κ.ά (επιμ.). *Εισαγωγή στον Ελληνικό Πολιτισμό. Η Έννοια του Πολιτισμού, Όψεις του Ελληνικού Πολιτισμού*, τόμος Α: 173-245. Πάτρα: Ε.Α.Π.
- Μανουσάκη, Ε. 2014a. Η Επίδραση του Περιβάλλοντος στη Διατήρηση των Αρχαιολογικών Χώρων: η Περίπτωση της Κυμισάλας στη Ρόδο. Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Εργασία. Ρόδος: Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Μανουσάκη, Ε. 2014b. Η επίδραση του ανθρώπου και του φυσικού περιβάλλοντος στους αρχαιολογικούς χώρους και τα μνημεία. Το παράδειγμα της αρχαίας Κυμισάλας στη Ρόδο, *Δωδεκανησιακά Χρονικά ΚΣΤ'*, 33-54.
- Μανουσάκη, Ε. και Χ. Γιαννάς 2011. Από τη Θεωρία στην Κυμισάλα, *ΑΠΑΙΟ.edu*, (Σεπτέμβρης-Οκτώβρης): 14.
- Μαραβελάκης, Ε. 2014. Σύγχρονες τεχνικές ανάδειξης και τεκμηρίωσης χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς, *Journal Odysseus Environmental and Cultural Sustainability of the Mediterranean Region* 6: 57-64.
- Μαυρής, Ν.Γ. 1965. *Δωδεκανησιακή Βιβλιογραφία*. Αθήνα: Δωδεκανησιακή Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία.
- Μαυροπούλου-Τσιούμη, Χ. 2008. Πολιτισμική Κληρονομιά και Εκπαίδευση. Γιατί και Πώς, in Νικονάνου και Κασβίκης 2008: 196-206.
- Μερτζανίδου, Δ. 2009. Dama dama, in Λεγάκις και Μαραγκού 2009: 378-379.
- Μιχαλάκη-Κόλλια, Μ. 2011. Το αίνιγμα του Ποντικόκαστρου και οι σχετικές ανασκαφικές έρευνες, in Σταμπολίδης, Τασούλας και Φυλήμονος-Τσοποτού 2011: 99-102.
- Μούλιου, Μ. 2005. Μουσεία: Πεδία για την κατανόηση του κόσμου, *Τετράδια Μουσειολογίας* 2: 9-17.
- Μούλιου, Μ. και Α. Μπούνια, 1999. Μουσείο και επικοινωνία, *Αρχαιολογία και Τέχνες* 72: 42-61.
- Μουτσόπουλος, Ν.Κ. 1975-1977. Κάρπαθος: Σημειώσεις ιστορικής τοπογραφίας και αρχαιολογίας. Αρχαίες πόλεις και μνημεία, βυζαντινές και μεσοβυζαντινές εκκλησίες, μεσαιωνικοί και νεώτεροι οικισμοί, λαϊκή αρχιτεκτονική, *Επιστημονική Επετηρίς της Πολυτεχνικής Σχολής, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 7: 41-744.
- Μπαϊράμη, Κ. 2010. Ταφικό σύνολο παλαιοχριστιανικών λυχνariών από τη ροδιακή νεκρόπολη, in Παπανικόλα-Μπακιρτζή και Κουσουλάκου 2010, Α': 249-269.
- Μπαμπινιώτης, Γ. 2002². *Το λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας (β' έκδοση).
- Μπούνια, Α., Ν. Νικονάνου και Μ. Οικονόμου (eds) 2008. *Η Τεχνολογία στην Υπηρεσία της Πολιτισμικής Κληρονομιάς: Διαχείριση – Εκπαίδευση – Επικοινωνία*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.
- Νικονάνου, Ν. και Κ. Κασβίκης 2008a. Εκπαιδευτικά Ταξίδια στο Χρόνο: Παρελθόν – Παρόν – Μέλλον, in Νικονάνου και Κασβίκης 2008b: 10-29.

- Νικονάνου, Ν. και Κ. Κασβίκης (eds) 2008b. *Εκπαιδευτικά Ταξίδια στο Χρόνο. Εμπειρίες και Ερμηνείες του Παρελθόντος*. Αθήνα: Πατάκης.
- Νικονάνου, Ν., Κ. Κασβίκης και Κ. Κωτσάκης 2008. Τοπική Κοινωνία και Αρχαιολογία: Παιδιά και Έφηβοι Εθελοντές σε μία Πανεπιστημιακή Ανασκαφή, in Νικονάνου και Κασβίκης 2008b: 286-310.
- Ντάφης, Σ., Ε. Παπαστεργιάδου, Κ. Γεωργίου, Δ. Μπαμπαλώνας, Θ. Γεωργιάδης, Μ. Παπαγεωργίου, Θ. Λαζαρίδου και Β. Τσιαούση (eds) 1997. *Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Το έργο οικοτόπων στην Ελλάδα: ΔΙΚΤΥΟ ΦΥΣΗ 2000*. Αθήνα: Γενική Διεύθυνση XI Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας- Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων Υγροτόπων.
- Ντιντιούμη, Σ. 2010. Κεραμική παλαιοχριστιανικών χρόνων από την Κω: Στρώμα καταστροφής σε οικόπεδο της πόλης της Κω, in Παπανικόλα-Μπακιρτζή και Κουσουλάκου 2010, Β': 795-828.
- Ξιφαράς, Ν. 2009. Οι επικράτειες των αρχαίων πόλεων της Κρήτης. Συμβολή στη μελέτη της οικιστικής του νησιού, in Χ. Λούκος, Ν. Ξιφαράς και Κ. Πατεράκη (eds) 2009. *UBI DUBIUM IBI LIBERTAS Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νικόλα Φαρακλά*: 197-212. Ρέθυμνο: Εκδόσεις Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Κρήτης.
- Ξωχέλλης, Π. (ed.) 2007. *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Οικονομίδης, Π., Δ. Μπόμπορη και Β. Βογιατζής 1997. Ψάρια, in Ντάφης κ.ά. 1997: 613-645.
- Οικονομίδης, Π.Σ. και Β. Χρυσοπολίτου 2009. Ladigesocypris ghigii, in Λεγάκης και Μαραγκού 2009: 112-113.
- Ορλάνδος, Α.Κ. 1958. *Τα υλικά δομής των αρχαίων Ελλήνων και οι τρόποι εφαρμογής αυτών κατά τους συγγραφείς, τας επιγραφάς και τα μνημεία*, Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας 37, Μέρος Α'. Αθήνα: Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία.
- Παλαιολόγου, Σ. 2003. Σιάννα, Γλυφάδα (περιοχή Μονοσύρια), *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 52 (1997), Β' 3 Χρονικά: 1109.
- Παναγιωτοπούλου, Μ. 1995. Οι Αρχαιολογικοί χώροι κρίσιμη κληρονομιά για τη μετάπλαση της καθημερινότητας, *Αρχαιολογία και Τέχνες* 57: 62-67.
- Παπά, Χ. και Α. Φάκου 2007. *Γνωρίζοντας το χωριό μας: το Χθες και το Σήμερα*. Ρόδος: Δήμος Αταβύρου.
- Παπαγεωργίου, Μ. 1997. Το έργο Οικοτόπων στην Ελλάδα, in Ντάφης κ.ά. 1997: 15-16.
- Παπαϊωάννου, Μ.Δ. 1989. *Ρόδος και Νεώτερα Κείμενα 1. Étude sur l'Île de Rhodes, par V. Guérin, Paris 1880²*. Αθήνα και Γιάννινα: Δωδώνη.
- Παπαϊωάννου, Μ.Δ. 1991. *Ρόδος και Νεώτερα Κείμενα 3. Amedeo Maiuri, Dall'Egeo al Tirreno (μεταφρασμένα αποσπάσματα από το A. Maiuri, Vita d'Archeologo. Cronache dell' Archeologia Napolitana I)*. Αθήνα: Δωδώνη.
- Παπαϊωάννου, Μ.Δ. 1996. *Ρόδος και Νεώτερα κείμενα 6. C.T. Newton, Travels and Discoveries in the Levant*. Αθήνα: Δωδώνη.
- Παπανικόλα-Μπακιρτζή, Δ. και Ν. Κουσουλάκου (eds) 2010. *Κεραμική της Ύστερης Αρχαιότητας από τον Ελλαδικό χώρο (3ος-7ος αι. μ.Χ.), Επιστημονική Συνάντηση, Θεσσαλονίκη 12-16 Νοεμβρίου 2006, Δημοσιεύματα Αρχαιολογικού Ινστιτούτου Μακεδονικών και Θρακικών Σπουδών 8*. Θεσσαλονίκη.
- Παπαποστόλου, Ι. 1968. Παρατηρήσεις επί των γεωμετρικών αγγείων εξ' Ιαλυσού, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 23 (1968), Α' Μελέται: 77-98.
- Παπαχριστοδούλου, Ι.Χ. 1984. Γεωμετρικά ευρήματα στο Βάτι Ρόδου, *Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente* LXI (n.s. XLV) [1983]: 9-17.
- Παπαχριστοδούλου, Ι.Χ. 1987. Οικόπεδο Καραμαριτή-Κωβιού (Ο.Τ. 269), *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 34 (1979), Β' 2 Χρονικά: 435.
- Παπαχριστοδούλου, Ι.Χ. 1989. *Οι αρχαίοι ροδιακοί δήμοι. Ιστορική Επισκόπηση - Η Ιαλυσία* (Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας 110). Αθήνα: Η Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία.
- Παπαχριστοδούλου, Ι.Χ. 1996. Κεντρική και περιφερειακή οργάνωση της Ροδιακής Πολιτείας -Δήμοι, in *Ρόδος: 24 αιώνας: Πρακτικά του Διεθνούς Επιστημονικού Συμποσίου, 1-5 Οκτωβρίου 1992*: 47-60. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.
- Παπαχριστοδούλου, Ι.Χ. 2007. Ανασκαφές και άλλες Δραστηριότητες της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας Δωδεκανήσου στον Τομέα των Αρχαίων Μνημείων κατά την Τελευταία Εικοσαετία (με επίκεντρο

- Ρόδο, Ιαλυσό και Κω), *Αρχαιολογικές Έρευνες και Ευρήματα στα Δωδεκάνησα. Ρόδος, Ιαλυσός, Κως, Νίσυρος και Γυαλί*: 17-50. Weilheim/Obb: Σύλλογος για τη Μελέτη και τη Διάδοση της Ελληνικής Ιστορίας.
- Παπαχριστοδούλου, Ι.Χ. 2009. Νέα στοιχεία ως συμβολή στην τοπογραφία της αρχαίας Καμυρίδος. Το χωριό Φάνες της Ρόδου. *Φάνες*: 41-87.
- Παπαχριστοδούλου, Χ.Ι. 1996². *Τοπωνυμικόν της Ρόδου*. Ρόδος: Έκδοση Γραφείου Μεσαιωνικής Πόλης Ρόδου-Προγραμματικής Σύμβασης 1996 (2η έκδοση).
- Παπαχριστοδούλου, Χ.Ι. 1994². *Ιστορία της Ρόδου: Από τους Προϊστορικούς Χρόνους έως την Ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου (1948)*. Ρόδος: Δήμος Ρόδου - Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου. Σειρά αυτοτελών εκδόσεων 1 (2η έκδοση).
- Πατσιαδά, Β. 2013α. *Μνημειώδες ταφικό συγκρότημα στη νεκρόπολη της Ρόδου. Συμβολή στη μελέτη της ελληνιστικής ταφικής αρχιτεκτονικής*. Ρόδος και Αθήνα: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού.
- Πατσιαδά, Β. 2013β. Η αρχιτεκτονική του τοπίου στην πόλη της Ρόδου, in Α. Γιαννικουρή (ed.), *Όλβιος Άνερ. Μελέτες στη μνήμη του Γρηγόρη Κωνσταντινόπουλου, Ρόδος IV*: 47-77. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Αιγαϊακών Σπουδών, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων.
- Πατσιαδά, Β. και Μ.Ι. Στεφανάκης 2014α. Αρχαιολογική Έρευνα στην περιοχή της Κυμισάλας 2006, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 61 (2006), Β' 2 Χρονικά: 1296-1298.
- Πατσιαδά, Β. και Μ.Ι. Στεφανάκης, 2014β. Αρχαιολογική Έρευνα στην περιοχή της Κυμισάλας 2009, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 64 (2009), Β' 2 Χρονικά: 973-974.
- Πατσιαδά, Β. και Μ.Ι. Στεφανάκης 2016α. Σιάννα. Κυμισάλα. Συστηματική αρχαιολογική έρευνα Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών Πανεπιστημίου Αιγαίου και ΚΒ' ΕΠΚΑ, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 65 (2010), Β' 2, 1743-1744.
- Πατσιαδά, Β. και Μ.Ι. Στεφανάκης 2016β. Σιάννα. Συστηματική αρχαιολογική έρευνα Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών Πανεπιστημίου Αιγαίου και ΚΒ' ΕΠΚΑ στην Κυμισάλα, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 66 (2011), Β' 2, 1028-1029.
- Πατσιαδά, Β. και Μ.Ι. Στεφανάκης 2016γ. Σιάννα. Κυμισάλα. Συστηματική αρχαιολογική έρευνα Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών Πανεπιστημίου Αιγαίου και ΚΒ' ΕΠΚΑ, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 67 (2012), Β' 2, 786-787.
- Πατσιαδά, Β. και Μ.Ι. Στεφανάκης, in print. Κυμισάλα. Αρχαιολογική Έρευνα Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών Πανεπιστημίου Αιγαίου και ΚΒ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 69 (2014), Χρονικά.
- Πατσιαδά, Β. και Μ. Φυλήμονος 1992α. Σιάννα, θέση Πουγκάς, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 42 (1987), Β' 2 Χρονικά: 618-619.
- Πατσιαδά, Β. και Μ. Φυλήμονος 1992β. Γλυφάδα, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 42 (1987), Β' 2 Χρονικά: 619.
- Παυλογεωργάτος, Γ. και Μ. Κωνσταντογλου 2005. Πολιτισμικός τουρισμός: η περίπτωση της Ελλάδας, in Ν. Βερνίκος, Σ. Δασκαλοπούλου, Φ. Μπαντιμαρουδης, Ν. Μπουμπάρης και Δ. Παπαγεωργίου (eds) *Πολιτιστικές Βιομηχανίες: Διαδικασίες, Υπηρεσίες, Αγαθά*: 59-84. Αθήνα: Κριτική.
- Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου 2008. *Στοιχεία Παραγωγής Αγροτικών Προϊόντων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου*, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής Νοτίου Αιγαίου.
- Πετράκος, Β.Χ. 1999. *Ο δήμος του Ραμνούντος. Ι. Τοπογραφία: Σύνοψη των ανασκαφών και των ερευνών 1813-1998* (Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας 181). Αθήνα: Η Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία
- Ρεπούση, Μ. 2000. Τοπικές ιστορίες στο σχολείο: από το γενικό παρελθόν στο παρελθόν του τόπου, *Σύγχρονη Εκπαίδευση: Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων* 112: 97-108.
- Σακελλαράκης, Γ. 2006. *Ανασκάπτοντας το Παρελθόν*. Αθήνα: Ίκαρος.
- Σάμψων, Α. 1987. Τήλος. Λακκιά, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 34 (1979), Β' 2 Χρονικά: 460-461.
- Σιμόπουλος, Κ. 1993². *Η λεηλασία και καταστροφή των ελληνικών αρχαιοτήτων*. Αθήνα: Στάχυ (2η έκδοση).

- Σίμωση, Α. 2004. Υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα στην Αλμινιά Δωδεκανήσου, in Α. Γιαννικουρή (ed.), *Χάρις Χαίρε. Μελέτες στη μνήμη της Χάρις Κάντζια*, Β': 350-352. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού.
- Σταμπολίδης, Ν.Χρ. 1994. *Ελεύθερνα. Από τη γεωμετρική και αρχαϊκή νεκρόπολη. Ταφικές πυρές και ομηρικά έπη*. Ρέθυμνο: Τυποκρέτα.
- Σταμπολίδης, Ν.Χρ. 1996. *Ελεύθερνα III.3. Αντίποινα. Συμβολή στη μελέτη των ηθών και των εθίμων της γεωμετρικής-αρχαϊκής περιόδου*. Ρέθυμνο: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Κρήτης.
- Σταμπολίδης, Ν.Χρ. 2001a. Οι ταφικές πυρές στην αρχαία Ελεύθερνα. Αφορμή για επανεξέταση, in Σταμπολίδης 2001b: 187-199.
- Σταμπολίδης, Ν.Χρ. (ed.) 2001b. *Καύσεις στην Εποχή του Χαλκού και την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου. Πρακτικά Ρόδος, 29 Απριλίου-2 Μαΐου 1999*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Σταμπολίδης, Ν.Χρ. 2004. Ελεύθερνα. Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου, in Σταμπολίδης και Γιαννικουρή 2004: 51-75.
- Σταμπολίδης, Ν.Χρ. και Α. Γιαννικουρή (eds) 2004. *Το Αιγαίο στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου. Πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου, Ρόδος, 1-4 Νοεμβρίου 2002*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Σταμπολίδης, Ν.Χρ., Γ. Τασούλας και Μ. Φιλήμονος-Τσοποτού 2011. *Άγωνα Γραμμή. Ένα αρχαιολογικό ταξίδι στο Καστελλόριζο, στη Σύμη, στη Χάλκη, στην Τήλο και τη Νίσυρο*. Αθήνα: Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης και Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού.
- Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου 1984. *Παραδοσιακοί Οικισμοί Δωδεκανήσου. Εισηγήσεις και Πορίσματα Β' Πολιτιστικού Συμποσίου Δωδεκανήσου '79*. Αθήνα: Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. 2006. Σκέψεις για έναν αρχαιολογικό-εκπαιδευτικό τουρισμό, *Πολιτιστικός Τουρισμός στην 3^η Χιλιετία: Ρόδος-Απασχόληση-Πολιτική*: 25-32. Ρόδος: Παν/μιο Αιγαίου-Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. 2008. Η Κυμισάλα και οι προοπτικές ανάπτυξης αρχαιολογικού τουρισμού στο Δήμο Αταβύρου, *Εισήγηση στο 1ο Τοπικό Συνέδριο Ρόδου Για την Ανάπτυξη και Προώθηση Δραστηριοτήτων Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού*, 13 Δεκεμβρίου 2008, Ξενοδοχείο ΕΛΑΦΟΣ, Προφήτης Ηλίας, Δήμος Καμείρου, viewed 04 June 2017, <<http://www.eulimene.eu/read/kymissala.pdf>>.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. 2009. Ο Αρχαίος Δήμος των Κυμισαλέων: Πέντε Χρόνια Έρευνας του Πανεπιστημίου Αιγαίου και της ΚΒ' ΕΠΚΑ, *Δωδεκάνησος* 2: 93-116.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. 2010a. Πρόταση Ίδρυσης Αρχαιολογικού – Οικολογικού Πάρκου στη Ρόδο (Αρχαία Κυμισάλα): Μία Πρόκληση για την Τοπική Ανάπτυξη, in Η. Μπεριάτος και Μ. Παπαγεωργίου (eds) *Χωροταξία – Πολεοδομία – Περιβάλλον in 21^ο Αιώνα: Ελλάδα – Μεσόγειος*: 685-702. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. 2010b. Η Αρχαία Κυμισάλα στο Δήμο Αταβύρου: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον. *Πρακτικά 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου, Τοπικές Κοινωνίες και Τριτοβάθμια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Συνύπαρξη για Αειφορική Ανάπτυξη*. Ρόδος: Δήμος Ροδίων – Πανεπιστήμιο Αιγαίου – Διεθνές Κέντρο Συγγραφέων και Μεταφραστών Ρόδου, viewed 25 August 2016, <<http://www.eulimene.eu/read/>>.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. 2011. Ένας αρχαίος Δήμος της Ρόδου έρχεται στο φως, in *ΑΠΑΙΟ.edu*, (Σεπτέμβρης – Οκτώβρης), 14.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. 2013. Η αρχαιολογική έρευνα του Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών στην Κυμισάλα της Ρόδου και η σημασία της για την τοπική ανάπτυξη, *Κέντρο Μελέτης Μεσογειακής-μεσανατολικής Πολιτικής και πολιτισμού (ΚΕ.Μ.ΜΕ.Π.)*, Τεύχος 2^ο, Μάρτιος-Απρίλιος, viewed 22 August 2016, <<http://kemmep.gr/index.php/2013-03-22-09-38-58/41-2-2013>>.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. 2017. Όψεις της Κυμισάλας κατά τον 19^ο αιώνα: από τις πρώτες αρχαιολογικές περιγραφές μέχρι τις έρευνες του Alfred Biliotti (1843-1880), *Δωδεκανησιακά Χρονικά ΚΖ'*, 28-57.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. in print. Η Αρχαιολογική Έρευνα στην Κυμισάλα Ρόδου 2006-2013, in *Το Αρχαιολογικό Έργο στα Νησιά του Αιγαίου*, Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο. Ρόδος, 27 Νοεμβρίου-1 Δεκέμβρη 2013. Ρόδος: Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Αιγαϊακών Σπουδών.
- Στεφανάκης, Μ.Ι., Δ. Κολοκυθάς και Β. Παπαβασιλείου. 2011. Γνώσεις και απόψεις εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση της προστατευόμενης περιοχής της αρχαίας Κυμισάλας στη Ρόδο, στο πλαίσιο της

- Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη, in Π. Φώκιαλη, Ν. Ανδρεαδάκης και Γ. Ξανθάκου (eds) *Διεργασίες Σκέψης στο Σχολείο και την Κοινωνία. Προοπτικές για ένα Αειφόρο Μέλλον*: 87-108. Αθήνα: Πεδίο.
- Στεφανάκης, Μ.Ι., Ν. Ζάρρας και Ε. Παπαβασιλείου 2012. Η Ύστερη Αρχαιότητα στη Δωδεκάνησο: Παλαιοχριστιανικές Βασιλικές της Ρόδου. Μία Ερευνητική Συνεργασία του Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου και της 4^{ης} Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, *Δωδεκανησιακά Χρονικά* ΚΕ': 162-180.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. και Β. Πατσιαδά 2009-2011. Η αρχαιολογική έρευνα στον αρχαίο Δήμο των Κυμισαλέων (Ρόδος) κατά τα έτη 2006-2010: μια πρώτη παρουσίαση, *Ευλιμένη* 10-12: 63-134.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. και Β. Πατσιαδά 2014a. Αρχαιολογική Έρευνα στην περιοχή της Κυμισάλας 2007, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 62 (2007), Β' 2 Χρονικά: 1354-1355.
- Στεφανάκης, Μ.Ι. και Β. Πατσιαδά 2014b. Αρχαιολογική Έρευνα στην περιοχή της Κυμισάλας 2008, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 63 (2008), Β' 2 Χρονικά: 1305-1306.
- Στεφανίδου, Α.Σ. 2001. Κάστελος, Κάστρο Σιάννων, Κάστρο Μονολίθου, in Α. Τριποσκούφη και Α. Τσιτούρη (eds) *Ενετοί και Ιωαννίτες Ιππότες. Δίκτυα οχυρωματικής αρχιτεκτονικής (ARCHI-MED Πρότυπη Διεθνική Πειραματική ενέργεια)*: 203-205. Αθήνα: Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων, Υπουργείο Πολιτισμού.
- Στεφανίδου, Α.Σ. 2004. *Η Μεσαιωνική Ρόδος. Με Βάση το Χειρόγραφο και την Εικονογράφηση του Johannes Hedenborg (1854)*. Θεσσαλονίκη: Σταμούλη.
- Σφακιανάκης, Μ.Κ. 2000. *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*. Αθήνα: Έλλην.
- Ταπεινάκη, Σ. 2003. Δεδομένα Γεωμετρικής Τεκμηρίωσης Σχεδιασμός Συστήματος Βάσεων Δεδομένων για την οργάνωση και διαχείριση πληροφοριών Γεωμετρικής Τεκμηρίωσης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Δημοσίευτη Μεταπτυχιακή Εργασία. Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Γεωπληροφορική, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.
- Τεχνικές Εκθέσεις Εργασιών 2008-2013. Μεγάλες Θερινές Ασκήσεις Φωτογραμμετρίας, μάθημα 8^ο εξαμήνου, Εργαστήριο Φωτογραμμετρίας, Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.
- Τουλούμης, Κ. 2004. *Διδάσκοντας για το Παρ(ελθ)όν: η Αρχαιολογία στη Μέση Εκπαίδευση. Δυνατότητες και Προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.
- Τριανταφυλλίδης, Π. 2009. Αρχαιολογικά Ευρήματα από τις Φάνες Ρόδου στα Μουσεία του Λούβρου και του Βρετανικού, *Φάνες*: 41-87.
- Τριλίβα, Σ. και Τ. Αναγνωστοπούλου 2008. *Βιωματική Μάθηση. Ένας Πρακτικός Οδηγός για Εκπαιδευτικούς και Ψυχολόγους*. Αθήνα: Τόπος.
- Τσάκος, Κ. 1982. Ελληνιστικοί τάφοι στη Σάμο, *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 32 (1977), Α' Μελέτες: 344-420.
- Τσάκος, Κ. 1987. Επιτάφιος βωμός από τη Σάμο, in *ΑΜΗΤΟΣ: τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Μανώλη Ανδρόνικο*, Β': 895-904. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Τσαλαχούρης, Κ. 1979. Βάσει επιστολών Ελληνικών Δωδεκανησιακών Αρχείων. Αβεδίν Πασάς: Καταπιεστής του Δωδεκανησιακού λαού, φοβερός μισέλληνας-πράκτωρ της Regie. Τριάντα τρεις αποκαλυπτικές μαρτυρίες, *Η Ροδιακή* 06.06.1979: 3.
- Τσιαούση, Β. 1997. Γενικές Πληροφορίες για τις Προτεινόμενες Περιοχές, in Ντάφης κ.ά. 1997: 39.
- Τσουνάλης, Γ. 2012. *Λαθρέμποροι Ιστορίας*. Αθήνα: Σιδέρης.
- ΥΠ.ΠΟ. 2002: *Παιχνίδια Πολιτισμού. Εκπαιδευτικές Δράσεις του Υπουργείου Πολιτισμού*. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού – Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων.
- Φάνες Επιγραφές και Αρχαιολογικά Ευρήματα*. Weillheim/Obb: Σύλλογος για τη Μελέτη και τη Διάδοση της Ελληνικής Ιστορίας, 2009.
- Φαράκλας, Ν., Ε. Κατάκη, Α. Κόσσυβα, Ν. Ξιφαράς, Ε. Παναγιωτόπουλος, Γ. Τασουλας, Ν. Τσατσάκη και Μ. Χατζηπαναγιώτη 1998. *Οι Επικράτειες των Αρχαίων Πόλεων της Κρήτης*, Ρίθυμνα 6. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Φαρμακίδου, Ε. 2004. Από τα νεκροταφεία της αρχαίας Ιαλυσού: Δύο γεωμετρικές ταφές στην Κρεμαστή Ρόδου, in Σταμπολίδης και Γιαννικουρή 2004: 165-176.

- Φαρμακίδου, Ε. 2011. Σύμη, in Σταμπολίδης, Τασούλας και Φιλήμονος-Τσοποτού 2011: 86-91.
- Φιλήμονος, Μ. 1992. Γωνία οδών Άννης Μαρίας και Μεγάλου Κωνσταντίνου (οικ. Δημ. Σουγγανίδη), *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 42 (1987), Β' 2 Χρονικά: 612, πίν. 348β.
- Φλογαΐτη, Ε. 1998. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Φλογαΐτη, Ε. 2006. *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Φουρλίγκα, Ε. 2008. Ανιχνεύοντας το Παρελθόν στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού: Ζητήματα Ερμηνείας και Εμπειρίας στα Εκπαιδευτικά Προγράμματα, in Νικονάνου και Κασβίκης 2008: 238-259.
- Φουρλίγκα, Ε., Ι. Γαβριηλίδου και Ρ. Βεροπουλίδου, 2004. *Παίζουμε Ανασκαφή: Βιβλίο για τον Εκπαιδευτικό*. Θεσσαλονίκη: Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού.
- Φραγκεδάκη-Τσώλη, Στ. και Β. Χονδρόπουλος 1997. Θηλαστικά, in Ντάφης κ.ά. 1997: 517-558.
- Φωτίου, Κ.Φ. 1996. Τα μνημεία της περιοχής Σαραντάπηχου και η συμβολή τους στην τοπογραφία της Ιαλυσού, *Ρόδος 24 Αιώνες. Πρακτικά του Διεθνούς Επιστημονικού Συμποσίου, 1-5 Οκτωβρίου 1992*: 90-100. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.
- Χαβιαράς, Μ. και Ν. Χαβιαράς 1911. Επιγραφαί Περαιάς της Ροδίων, *Αρχαιολογική Εφημερίς*: 52-69.
- Χάιτας, Χ. και Α. Τράντα 2010. Όταν τα αντικείμενα αγγίζονται... Το παράδειγμα της έκθεσης 'Πρόσωπα και Πράγματα', *Το Μουσείο 7*: 4-13.
- Χατζηγιάνη, Κ., Θ. Μελάς και Σ. Μπελεγράτης 1995. *Η τοπική Ιστορία στο Σχολείο. Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις*. Χαλκίδα: Γενικά Αρχεία του Κράτους-Αρχεία Νομού Ευβοίας.
- Χατζηνικόλα, Τ. 2008. Ανθεμωτές επιστέψεις από τη Ρόδο με αττικές επιρροές, *Δωδεκανησιακά Χρονικά ΚΒ'*: 598-633.
- Χονδρόπουλος, Β. και Ε. Βαλάκος 1997. Ερπετά, in Ντάφης κ.ά. 1997: 574-601.